

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: filosofie

Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ

**Studijní obor
(kombinace)** Český jazyk – Občanská výchova

**VYUŽITÍ FILMOVÉHO KLUBU VE VÝUCE
VÝCHOVY K OBČANSTVÍ NA ZŠ
MOVIE IN EDUCATION CIVICS ON
GRAMMAR SCHOOL**

Diplomová práce: 09–FP–KFL– 176

Autor:

Zuzana UHROVÁ

Podpis:

Adresa:

Bačice 31

675 55

Vedoucí práce: PhDr. Lud'ka Hrabáková, PhD.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
97	11	5	1	18	3

V Liberci dne:

Zadání DP

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum:

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí PhDr. Luděce Hrabákové, PhD. za vedení této diplomové práce, za její čas, rady a cenné připomínky.

Dále děkuji vedení Základní školy Třebíč, Benešova za vstřícný přístup při zpracovávání dotazníkového šetření a za ochotné poskytnutí všech potřebných informací.

V neposlední řadě také děkuji svým přátelům za morální podporu, dále pak i své rodině, která mi byla neocenitelnou oporou po celou dobu mého studia.

Anotace

Diplomová práce se zabývá možnostmi využití filmového klubu jako metody výuky na základních školách. V první části práce je stručně popsána teorie filmu, jsou zde rovněž objasněny principy práce s filmem ve výuce a je zmapována činnost konkrétního filmového klubu fungujícího na ZŠ. Druhá část práce je věnována návrhu dramaturgického plánu, který koresponduje s požadovanými výstupy RVP ve Výchově k občanství. Je zde zařazen dotazník pro učitele a žáky, který slouží k analýze vnímání filmového klubu ve výuce. Dále jsou zde navrženy vzorové hodiny, ve kterých jsou vybrané filmy využity.

Klíčová slova:

film – filmový klub – didaktický prostředek – dramaturgický plán – očekávané výstupy RVP

Annotation

This graduation thesis deals with the possibilities of using film club as a teaching method in elementary schools. The first part of this thesis describes a history of film. Moreover there are explanations of principles for using the film theme in education process and there is also work of a particular film club in elementary school.

The second part of this work deals with proposal of dramaturgy plan which corresponds with the target outputs in RVP in Citizenship Education.

Next part is in a questionnaire which is used to analyze the perception of the film club in education.

Key words:

movie – movie club – teaching methods – dramaturgy plan – target outputs in RVP

Anotación

Esta diploma tesis trata de las posibilidades de utilizar el cine como un club de método de enseñanza en las escuelas primarias. La primera parte se expone la teoría del cine, también hay elucidado los principios del cine en la enseñanza y las encuestas del trabajo de un club de cine particular, el funcionamiento en la escuela.

La segunda parte está dedicada al plan de la dramaturgia que se corresponde con los resultados deseados RVP en educación para la ciudadanía. Se incluye un cuestionario para profesores y alumnos, que se utilizan para analizar la percepción del club de cine en la educación.

Palabras clave:

Cine - Cine Club - método didáctico de enseñanza - plan de programación - los resultados esperados de RVP

Obsah

Úvod.....	8
1 FILM.....	9
1.1 Historie filmu.....	10
1.1.1 Vznik filmu.....	11
1.1.2 Raný film.....	12
1.1.3 Zvukový film.....	14
1.1.4 Film, televize a ostatní média.....	15
1.2 Filmové žánry.....	17
1.2.1 Akční a dobrodružný film.....	17
1.2.2 Dokumentární film.....	17
1.2.3 Filmový epos.....	18
1.2.4 Horor.....	18
1.2.5 Komédie.....	18
1.2.6 Muzikál.....	18
1.2.7 Propaganda.....	19
1.2.8 Science fiction a fantasy.....	19
1.2.9 Životopisné filmy.....	19
2 FILM VE VÝUCE.....	20
2.1 Materiální didaktické prostředky.....	21
2.1.1 Technické výukové prostředky.....	22
2.1.1.1 Bezpečnostní pravidla a ochrana zdraví.....	23
2.2 Didaktické využití filmu ve výuce.....	24
2.2.1 Didaktické aspekty videopřehrávky.....	24
3 FILMOVÝ KLUB NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	26
3.1 Filmový klub.....	26
3.2 Filmové projekty ve školním prostředí	26
3.3 Filmový klub Bijásek na Základní škole Třebíč, Benešova.....	27
3.3.1 Filmový klub 8. a 9. tříd.....	27
4 METODOLOGIE VÝZKUMU A VÝZKUMNÁ ČÁST.....	30
4.1 Stanovení hypotéz.....	30
4.2 Dotazník pro žáky.....	31
4.2.1 Zadání dotazníku pro žáky.....	32
4.2.2 Vyhodnocení dotazníků pro žáky.....	34
4.3 Dotazník pro vyučující.....	39
4.3.1 Zadání dotazníku pro vyučující	40
4.3.2 Vyhodnocení dotazníků pro vyučující.....	42
4.4 Celkové vyhodnocení	45
5 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	46
5.1 Klíčové kompetence.....	46
5.2 Vzdělávací oblasti.....	47
5.3 Průřezová témata.....	48
5.4 Vzdělávací oblast Člověk a společnost.....	49

6 NÁVRH VZOROVÉHO DRAMATURGICKÉHO PLÁNU.....	50
6.1 Truman Show.....	51
6.1.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech.....	52
6.1.2 Konkrétní využití filmu ve výuce.....	52
6.1.2.1 Návrh vyučovací hodiny.....	53
6.2 Život je krásný.....	57
6.2.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech.....	58
6.2.2 Konkrétní využití filmu ve výuce.....	58
6.2.2.1 Návrh vyučovací hodiny.....	59
6.3 Smradi.....	66
6.3.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech.....	67
6.3.2 Konkrétní využití filmu ve výuce.....	67
6.3.2.1 Návrh vyučovací hodiny.....	68
6.4 Billy Elliot.....	72
6.4.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech.....	72
6.4.2 Konkrétní využití filmu ve výuce.....	73
6.4.2.1 Návrh vyučovací hodiny.....	73
6.5 Občan Havel.....	76
6.5.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech.....	76
6.5.2 Konkrétní využití filmu ve výuce.....	77
6.5.2.1 Návrh vyučovací hodiny.....	78
6.6 Můj růžový život.....	82
6.6.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech.....	83
6.6.2 Konkrétní využití filmu ve výuce.....	84
6.6.2.1 Návrh vyučovací hodiny.....	84
Závěr.....	89
Seznam literatury a použitých zdrojů.....	91

Úvod

Pro dnešní dobu, která je zahlcena přemírou informací a informačních zdrojů, můžeme použít dvě významné charakteristiky – informační a komunikující. Stejná je i společnost, která v této době žije. Denodenně se tedy každý z nás setkává s různými zdroji informací, s různými způsoby komunikace a s jejich prostředky. Jednou ze stálíc na poli tzv. masových komunikačních prostředků je televize. Jejím prostřednictvím je nám poskytován obraz světa, ve kterém žijeme, společnosti, které jsme součástí. Neděje se tak jen pomocí zpravodajských pořadů, ale i díky filmům, které jsou zde vysílány.

V naší práci se zaměříme právě na film jako na prostředek reflexe společnosti a událostí, které se v ní dějí. Domníváme se, že film je jedním z velmi důležitých prostředků, které můžeme využít ve výuce jako vhodné k ilustraci některých skutečností a jevů, které se v dnešní době objevují.

V prvních částech práce se zaměříme na výklad historie filmu a na jeho žánrové rozrůznění. Dále budeme pokračovat pokusem o zařazení filmu do systému didaktických prostředků. Zde se zaměříme i na aspekty bezpečnosti práce, které musíme dodržet, pokud film chceme ve výuce použít. V následující kapitole se budeme věnovat popisu fungování konkrétního filmového klubu. Jedná se o filmový klub mladého diváka Bijásek, který je jedním z projektů Základní školy Třebíč, Benešova.

V další části práce, která bude zaměřena na praktické využití filmu a filmového klubu ve výuce, se budeme zabývat opět filmovým klubem Bijásek. Pokusíme se zjistit, jakým způsobem je tento projekt ve vyučování vnímán jak vyučujícími jednotlivých vybraných předmětů, tak i samotnými žáky, kteří filmový klub navštěvují. V poslední kapitole pak uvedeme návrh dramaturgického plánu. Tento plán bude sestaven tak, aby korespondoval s očekávanými výstupy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, konkrétně pak se vzdělávacím oborem Výchova k občanství. U jednotlivých filmů pak bude uvedena i vzorová hodina, ve které bychom chtěli naznačit, jakým způsobem by se daly jednotlivé filmy ve výuce výše zmíněného vzdělávacího oboru využít.

1 FILM

Kinematografie, do které film spadá, je poměrně mladý obor. Slovo kinematografie pochází z řeckých slov kiné (pohyb) a grafó (zapisovat). Původní význam tedy označuje fotografické zachycení pohybu na fotografický pás. Tento pohyb je zachycen po částech, aby divák získal dojem nepřerušovaného obrazu. Dnes pojem kinematografie zahrnuje i veškeré filmové dění a organizaci výrobu filmu, jeho teorii, historii atd.

Film jako médium¹ vznikl na konci 19. století. Plně odpovídal době, do které se zrodil, svoji dynamikou, rychlostí, moderností. Zrodilo se nové médium, které ovlivnilo nejen 20. století, ale i dějiny celého lidstva. Za více než sto let své existence se stal film nedílnou součástí jak umění, tak i života obyčejných lidí po celém světě.

Film jako umělecký počín odráží společnost, ve které vzniká, nějakým způsobem reflektuje ji i události, které se v ní dějí. Tuto úlohu reflexe však převzala v 50. letech televize; od té doby je kinematografie, ve smyslu tvorby filmů uváděných v kinech, v tomto ohledu oslabena.

Jan Čulík (2007)² uvádí, že film nám sděluje určitý hodnotový systém. Je však otázkou, do jaké míry reflektuje realitu a do jaké míry vytváří mýtus, virtuální svět, jehož sugesci divák přijímá a nahrazuje jí skutečnou realitu.

Film je přirozeně propojen s existencí kin, televizorů a různých přenosných médií, na kterých je možné jej sledovat. Tyto technologie jsou stále dokonalejší a propracovanější.

Nedá se nejspíše předpokládat, že by byl film v horizontu nejbližších let ze svého výsadního postavení na poli kultury sesazen.

¹ Tímto médiem myslíme prostředníka, který slouží k přenosu dat.

² Čulík, J. *Jací jsme : Česká společnost v hraném filmu devadesátých a nultých let*. Brno : Host, 2007. 653 s. ISBN 978-80-7294-1.

1.1 Historie filmu

Každé umění získává svůj tvar a výraz mimo jiné i díky technologii, kterou je tvořeno. U filmu to platí beze zbytku. U některých druhů umění není přímo jasné, do jaké míry jsou na sobě technologie a estetika závislé. Například vynález knihtisku a jeho rozvoj je nesporně důležitým mezníkem v dějinách literárního umění, ale estetiku románu však příliš nepostihl. Naproti tomu u filmu je zřejmé, že estetika filmu jde ruku v ruce s technologií, se kterou je niterně provázaná. Stále důmyslnější a komplikovanější technologie umožňují nepřeberné množství cest, kterými lze dosáhnout kýženého estetického výsledku a efektu.

V následujících podkapitolách se tedy seznámíme s historií filmu z hlediska vyvíjených technologií, ale také z hlediska média, které v současném světě zaujímá své nezastupitelné místo.

Veškeré publikace, který se zabývají dějinami filmu, většinou rozlišují mezi němou a zvukovou érou. Za zmínku ale určitě stojí i podrobnější dělení, které uvádí Monaco (2004)³:

- 1) období prehistorie, které zahrnuje vývoj všech předchůdců kinematografu,
- 2) léta 1896 – 1912, kdy se film rozvinul z pouliční zábavy v plnohodnotné ekonomické umění; toto období ukončuje nástup celovečerního filmu,
- 3) 1913 – 1927 zahrnuje období němého filmu,
- 4) 1928 – 1932 byl celosvětový film ve stavu přechodu,
- 5) 1932 – 1946 bylo období „zlatého věku“ Hollywoodu, v této době měly filmy největší ekonomický úspěch,
- 6) bezprostředně po 2. světové válce se film začal střetávat s konkurencí televize,
- 7) počátkem 60. let nastupuje tzv. Nová vlna ve Francii, začaly se projevovat nové technologické postupy a inovace, přístup k ekonomice filmové produkce a nové vnímání politických a sociálních hodnot filmu,
- 8) 1980 konec období Nové vlny, počátek postmoderního filmu.

Neméně důležité je i žánrové rozdělení filmu, které je uvedeno níže. Žánry byly

³ Monaco, J. *Jak číst film : Svět filmů, médií a multimédií : Umění, technologie, jazyk, dějiny, teorie*. Praha : Albatros, 2004. 735 s. ISBN 80-00-01410-6.

vybrány jako vhodné pro využití ve výuce, tedy vhodné k zařazení do školního filmového klubu.

1.1.1 Vznik filmu

Vynález fotografie spadá na začátek 19. století. Před tím byli lidé při vytváření uměleckých děl omezeni pouze svými vlastními fyzickými schopnostmi. Záznamová technologie však nabídla možnost zachycovat obrazy a přenášet je k divákovi bez nutnosti výrazného umělceva rukopisu či talentu.

James Monaco ve své knize *Jak číst film* (2004)⁴ podává důležité mezníky, které vynálezu filmu předcházely. Fotografická kamera sice našla praktické využití až na konci 19. století, ale své předchůdce měla mnohem dříve. Jednalo se o přístroj nazývaný camera obscura, jejíž princip popsal už Leonardo da Vinci. Obsahoval již všechny prvky moderní kamery, ale chybělo mu médium, na které by se dal obraz zachytit. První zmínky o takovém médiu jsou spojovány se jménem Louise Daguerre. Jeho fotografická záznamová deska byla pozitivní a nereprodukovatelná. Dalším milníkem byl vynález negativního záznamu, který je připisován Williamu F. Talbotovi.

Podobně jako fotoaparát, měla i s filmová kamera svoje předchůdce. Tzv. laterna magika, která byla schopna promítat obraz na plátno, vznikla již v 17. století. V 70. letech 19. století pak začaly první experimenty se záznamy pohybu. V roce 1889 George Eastman nechal patentovat svůj pružný fotografický film, který byl vyvinutý pro kotoučovou kameru.

Kristin Thompsonová a David Bordwell ve své knize *Dějiny filmu* (2007)⁵ formulovali pět předpokladů, které musely být splněny, aby film mohl vzniknout:

- 1) zjistit, jak lidské oko vnímá pohyb,
- 2) promítnout rychlou sérii obrazů na plátno minimální rychlost střídání obrázků byla určena na asi 16 obrazů za vteřinu,
- 3) možnost využití fotografie k vytvoření po sobě jdoucích obrazů na hladkém povrchu,

⁴ Monaco, J. *Jak číst film : Svět filmů, médií a multimédií : Umění, technologie, jazyk, dějiny, teorie*. Praha : Albatros, 2004. 735 s. ISBN 80-00-01410-6.

⁵ Thompson, K. - Bordwell, D. *Dějiny filmu : Přehled světové kinematografie*. Praha : AMU : NLN, 2007. 827 s. ISBN 978-80-7331-091-2.

- 4) přenést fotografie na pružný materiál, který by mohl rychle procházet kamerou,
- 5) nalézt vhodný mechanismus posuvu pro kamery a promítačky.

Na počátku 90. let 19. století byly všechny tyto předpoklady splněny, bylo jen otázkou času, kdo je dokáže vhodně pospojovat, aby byl film využitelný v širším měřítku.

To se povedlo až roku 1895 bratrům Lumièrovým. Ti vynalezli promítací systém, který udělal z kinematografie komerčně využitelný obor. Louis a Auguste Lumièrovi pocházeli z rodiny, která vlastnila firmu na výrobu fotografických desek. Sestrojili tzv. kinematograf, což byla malá kamera. Natáčelo se na ni rychlostí 16 okének za vteřinu, tato rychlost se stala standardní filmovou rychlostí na dalších pětadvacet let. Vůbec první film, který bratři vyrobily svým novým systémem, byl *Odchod dělníků z továrny* a dle dobových záznamů vznikl v březnu roku 1895. První veřejné představení se pak konalo 28. prosince 1895 v Salon Indien v Grand Café na Boulevard des Capucines v Paříži (Bergan, 2008)⁶.

1.1.2 Raný film

Film pronikl do lidové zábavy velmi rychle. První rané filmy nebyly hrané, ale patřily sem spíše cestopisy, přírodopisné a geografické snímky, které zobrazovaly exotické a vzdálené země. Kameramani zachycovali události v autentickém prostředí, filmaři si však inscenovali události ve studiích. Oba tyto postupy byly ve výsledném snímku navzájem kombinovány.

Od počátku měl velký význam i hraný film, přestože obvykle šlo o krátké skeče. V naprostých počátcích filmových představení spojovali promítači cestopisy a aktuality s hranými filmy. Typický program se neobešel bez hudebního doprovodu, který zajišťoval např. hráč na klavír, někdy i velký orchestr. Během některých částí vystupoval promítač s výkladem o exotických zemích či aktuálních událostech. Přinejmenším pak ohlašoval název a titulky promítaných filmů, protože v počátcích titulky ani mezititulky filmy neměly. Už v prvních desetiletích existence kinematografie se filmy promítaly po celém světě, jejich výroba se však soustředila do tří

⁶ Bergan, R. *Film : Historie, žánry, světový film, režiséři od A do Z, 100 nejlepších filmů*. Praha : Slovart, 2008. 528 s. ISBN 978-80-7391-136-2.

nejdůležitějších států: Francie, Velké Británie a Spojených států amerických.

Filmová studia začala produkovat filmy, ve kterých se opakovaly náměty i zpracování. To položilo základy žánrového rozrůznění. Rovněž herci začaly být obsazováni do typových rolí, takže publikum si záhy začalo ztotožňovat herce s postavami, které ztvárňovali.

1.1.3 Zvukový film

Technologie záznamu zvuku se vyvíjela mnohem rychleji než tomu bylo u záznamu obrazu. Příčinu můžeme shledávat ve skutečnosti, že něco jako zastavený zvuk vůbec neexistuje. V dějinách kinematografie je z hlediska zvuku důležitý Edisonův vynález fonografu. Jedná se o první přístroj, který zaznamenával a reprodukoval zvuk. Později byl nahrazen gramofonem.

Již Thomas Alva Edison vyslovil myšlenku spojení obrazu a zvuku. Svůj kinetograf vymyslel jako doplněk k fonografu. Sám v roce 1894 řekl: „*V roce 1887 mě napadla myšlenka, že je možné sestavit zařízení, které by pro oko dělalo to, co fonograf dělá pro ucho, a že kombinováním těchto dvou by veškerý pohyb a zvuk mohl být zaznamenán a reprodukován současně.*“⁷

Monaco (2004)⁸ pak vyjadřuje zajímavou myšlenku, zda by vůbec existoval němý film, kdyby Edison nevynalezl mechanický fonograf. Teoreticky je možné, že by Edison či nějaký jiný vynálezce použil Bellův telefon jako model pro fonograf. Elektrický systém záznamu zvuku by pak vznikl mnohem dříve, tedy pravděpodobně včas, aby mohl posloužit prvním filmařům. Spojení zvuku a obrazu bylo opožděno až do 20. let 20. století.

V srpnu roku 1926 nabídlo divákům studio Warner Brothers první synchronizovaný program, který využíval zvukový systém na disku. Hlavním záměrem bylo nabídnout provozovatelům kin náhražku za živé hudebníky. Průlom nastal v říjnu 1927, kdy studio Warner Brothers vyprodukovalo první komerčně úspěšný ozvučený celovečerní film s názvem *Jazzový zpěvák*. Obsahoval nahrávky písní, při kterých byly synchronizovány pohyby rtů se zvukem a objevily se zde i dialogy. Od roku 1929 byly tisíce kin vybaveny zvukovými zařízeními, k desítkám němých filmů byly namluveny dialogy.

Nástup ozvučeného filmu zapříčinil, že se rozpadl mezinárodní filmový trh, protože různé státy požadovaly filmy ve svých národních jazycích. Většina prvních zvukových filmů byla komerčně velice úspěšná, ale nekvalitní. Filmaři však postupně přišli na to,

⁷ Monaco, J.: *Jak číst film : Svět filmů, médií a multimédií : Umění, technologie, jazyk, dějiny, teorie*. Praha : Albatros, 2004, s. 71.

⁸ Monaco, J. *Jak číst film : Svět filmů, médií a multimédií : umění, technologie, jazyk, dějiny, teorie*. Praha : Albatros, 2004. 735 s. ISBN 80-00-01410-6.

jak maskovat hluk kamer a využít v plné šíři možnosti zařízení pro nahrávání zvuku.

Mnoho hvězd němé éry téměř přes noc ztratilo svou popularitu a staly se staromódními. Jedním z mála, kdo přežil i do éry zvukového filmu, byl Charlie Chaplin, i když se dialogům ve svých filmech poměrně dlouhou dobu bránil.

1.1.4 Film, televize a ostatní média

Film zůstal jedním z dominantních médií i ve 2. polovině 20. století. Producenti však od nástupu televize věnují velkou část svého úsilí právě televizní tvorbě, ze které plyne většina příjmů. I v oblasti celovečerních filmů pochází většina příjmů z televizní distribuce, nikoli z distribuce v kinech.

V polovině 50. let tedy získalo klasické kino soupeře, a to v podobě televize. Po celé desetiletí klesala návštěvnost kin, která byla přisuzována právě televizi. Velká nahrávací studia směřovala svoji výrobu k televizním programům, televize pak umožnila, aby se k filmové produkci dostala větší masa lidí. I přes svoji jednosměrnost se jedná o médium, které je významným nástrojem socializace – ukazuje nám svět kolem nás. Je však bezesporu, že právě jeho jednosměrnost je značně problematická.

Televizor je dnes již nedílnou součástí drtivé většiny domácností naší společnosti. Díky vynálezu VHS kazety a videorekordéru získali uživatelé větší svobodu v rozhodování o tom, jaký film chtějí sledovat. Dalším médiem, na kterém bylo možné filmy uchovávat a distribuovat, byl kompaktní disk (CD). Není jisté bez zajímavosti, že první videodisk se objevil již v roce 1978, zatímco CD se dostalo na trh až o čtyři roky později. Teprve kolem roku 1991 se stal videodisk schopným udržet se na trhu. Dalším krokem byl pak DVD-videodisk, který byl zaveden v roce 1997 a měl za úkol nahradit VHS kazety, což se mu také podařilo. V historii záznamových médií jde vlastně stále o totéž, zachytit co nejvíce informací s co nepodrobnějšími detaily na co nejmenší možnou plochu.

V dnešní době je návštěvnost kin velmi nízká právě kvůli stále se zvyšující kvalitě televizorů s vysokým rozlišením a kvůli DVD přehrávačům, které umožňují divákovi sledovat film z pohodlí svého domova. Toho také využívá filmový průmysl, protože právě trh s DVD je největším jednotlivým zdrojem jeho příjmů.

Nelze také opomenout jedno z nejvlivnějších médií současné doby – internet.

Digitální nahrávky filmů lze umísťovat na internet, vznikají placené videotéky, ale zároveň se šíří pirátství, se kterým je tato činnost neodmyslitelně spjata.

1.2 Filmové žánry

Žánrové rozrůznění filmů započalo v období rozmachu hollywoodských studií a napomáhalo rozhodnutím o produkci a usnadňovalo prosazení filmů na trhu. I když se jednotlivé filmy v rámci různých kategorií v mnoha ohledech liší, mají společné určité rysy z hlediska tématu, období, dějiště, zápletky i z hlediska typu zobrazovaných postav.

Právě v období zlaté éry Hollywoodu studia produkovala filmy opravdu vysokým tempem. Každé studio se specializovalo na konkrétní žánr. I v dnešní době existují herci, kteří jsou spjatí především s jedním typem postav, i když jsou schopni vytvořit postavy různé. I díky typickým znakům různých žánrů je divák schopen pochopit parodie na určité druhy filmů.

V následujícím přehledu uvedeme několik hlavních filmových žánrů a ve stručnosti je představíme. Dělení a charakteristiky jsou převzaty z knihy *Film* Ronalda Bergana (2008)⁹.

1.2.1 Akční a dobrodružný film

Akční filmy jsou často spojované s dobrodružstvím, zpravidla mají výrazně napínavou dějovou linku, fyzickou akci a speciální efekty. Zahrnují i několik dalších podžánrů – westerny, válečné filmy, gangsterky, katastrofické filmy a někdy i komedie atd. Soustředí se většinou kolem mužského hlavního hrdiny, který čelí různým nepřátelům a nebezpečným situacím.

Tento druh filmu se v širokém měřítku prosadil v 80. letech 20. století. Akční filmy byly tradičně zaměřeny na mladé muže, ženy jsou zde znázorňovány jako postavy tlumící agresivitu či naopak agresivitu podněcující. V 90. letech se pak začaly objevovat i ženské postavy, které zde zaujímaly tradiční mužské postavení.

1.2.2 Dokumentární film

Dokumentární film (non-fiction), tedy nedějový film vznikl už na samém počátku filmové historie. Od počátku 21. století prožívá určitou obrodu, začíná být stále populárnější a může být považován za nejživotaschopnější formu filmu.

⁹ Bergan, R. *Film : Historie, žánry, světový film, režiséři od A do Z, 100 nejlepších filmů*. Praha : Slovart, 2008. 528 s. ISBN 978-80-7391-136-2.

Dokumentární filmy zpočátku filmu dominovaly, ale postupně je vytlačily filmy se smyšlenou dějovou zápletkou. Vážně se pak začaly znovu brát po ruské revoluci v roce 1917, kdy byly točeny propagandistické filmy, které sloužily ke vzdělávání mas v komunismu. V západní Evropě a v USA upozorňovaly především na sociální problémy.

Po vypuknutí 2. světové války byli dokumentaristé zataženi na pole propagandy. Po porážce nacismu pak byly tyto filmy vytlačeny ze dvou důvodů – byly těsně spjaty právě s válečnou propagandou a jejich místo začaly zaujímat televizní dokumenty.

1.2.3 Filmový epos

Tyto filmy převyšuje všechny ostatní a to zejména na poli produkce a monumentálnosti. Obvykle zachycují historické či biblické příběhy, obsahují okázalé scény. Někdy byly výpravné historické filmy i obrazem aktuálních problémů, kdy se v historickém kontextu upozorňovalo např. na reálné hrozící nebezpečí pro soudobou společnost.

1.2.4 Horor

Horory oslovují naše nejhlubší obavy a úzkosti. Vrcholnou érou žánru byla 30. léta 20. století. Kvalita těchto filmů časem poklesla a nastoupila generace tzv. béčkových hororů.

1.2.5 Komédie

Komédie se v nejrůznějších formách objevuje ve filmovém umění již od počátku. Jedná se o jeden z nejstarších divadelních žánrů. V němém filmu se zabydlela mnohem přirozeněji než tragédie. Očekává se od ní humorný nadhled nad lidskými slabostmi a nedokonalostmi.

Komedii můžeme dále rozrůznit na podkategorie jako je groteska, ztřeštěná, romantická, satirická komedie a další.

1.2.6 Muzikál

Filmové muzikály se zrodily společně s nástupem zvukového filmu a vycházely z divadelních žánrů - varieté a opery. Jednalo se o směsici fantazie a reality, která dávala

uniknout publiku od života především za Velké hospodářské krize. Jejich rozkvět spadá především do 30., 40. a 50. let 20. století. Producenti se snažili o převedení úspěšných divadelních muzikálů na filmová plátna, ale většinou nedosáhli takových výsledků, jaké očekávali. I přesto se stále objevují nové muzikály vytvořené přímo pro film.

1.2.7 Propaganda

Propagandistické filmy produkované se záměrem ovlivnit mínění lidí se objevovaly již od prvopočátku filmu. Nejpopulárnější formou je dokument, ale užívá se i jiných žánrů.

Manipulativní síla filmu byla rozpoznána hned od počátku, část této efektivnosti pramenila z víry, že film nemůže lhát. Propagandistické filmy vyzrály během 1. světové války, kdy si každá válčící mocnost začala vytvářet své vlastní. Jednou z hlavních vlastností filmu, která umožnila jejich rozmach a popularitu, byla jednoduchost a srozumitelnost sdělení. Na rozdíl od tisku nebylo nutné, aby byl divák gramotný. V éře raného filmu byli sice k dispozici titulky, ale s nástupem zvukové éry padla i tato překážka.

1.2.8 Science fiction a fantasy

Ve filmech žánru sci-fi a fantasy jsou vykonstruované imaginární světy, mnohdy s pomocí speciálních efektů, aby bylo dosaženo nemožného. K častým tématům patří mimozemské formy života, vesmír, cestování v čase, futuristické technologie.

1.2.9 Životopisné filmy

Filmy, které vycházejí ze života konkrétní osoby, existují ve všech žánrech, mají však určité charakteristické rysy, díky kterým se jedná i o žánr samostatný. Celkově se dají autobiografie popsat jako fantaskně dramatizované portréty života. Konvenční životopisný příběh má určité principy děje: hlavní hrdina riskuje vše, aby dosáhl úspěchu, prochází obdobím zanedbání, přichází úspěch, ale následuje osobní konflikt či určité utrpení. Typickým rysem je, že hrdina spadne na vrcholu slávy, poté se však triumfálně vrací.

2 FILM VE VÝUCE

Film je v této práci pojímán jako didaktický prostředek, konkrétně pak technický výukový prostředek, který se dá ve výuce využít. V první řadě je ale nutné seznámit se s několika klíčovými pojmy, které se týkají vzdělávacího procesu.

V centru výchovně vzdělávacího úsilí je učící se jedinec a rozvoj jeho osobnosti. Prostřednictvím učební činnosti se pak tento jedinec snaží aktivně dosáhnout výchovně vzdělávacích cílů. Tato činnost je podporována didaktickými prostředky, můžeme je nazývat i prostředky výukovými. Cíle jsou pro učícího se i vyučujícího závazné, to však neplatí pro didaktické prostředky. Didaktickými prostředky rozumíme vše, co může vyučující i učící se využít při dosahování výchovně vzdělávacích cílů.

Didaktické prostředky můžeme rozdělit na materiální a nemateriální. Pro příklad uvádíme možnost dělení, které je převzato od Nikla (2002)¹⁰:

Tabulka č. 1

Materiální didaktické prostředky	Nemateriální didaktické prostředky
učitel	obsah výuky
výukové prostory	výukové metody
zařízení výukového prostoru	výukové formy
potřeby žáků, potřeby učitelů	organizace výuky
technické výukové prostředky	scénář řízení činnosti
další materiální prostředky	další nemateriální prostředky

Dále se budeme podrobněji věnovat materiálním prostředkům, protože pod ně film spadá.

¹⁰ Nikl, J. *Didaktické aspekty technických výukových prostředků*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2002. 63 s.

2.1 Materiální didaktické prostředky

Níkl (2002)¹¹ uvádí několik kategorií materiálních didaktických prostředků, které cíleně užíváme ve vyučovacím procesu, abychom dosáhli požadovaného výchovně vzdělávacího cíle:

- 1) učitel – z tabulky č. 1 vyplývá, že i učitel je jedním z materiálních didaktických prostředků, není vždy nezbytně nutné, aby byl u vzdělávacího procesu osobně přítomen, protože je možné jej nahradit např. učebnicí, výukovým programem apod.,
- 2) výukové prostory – jedná se o prostory využívané k didaktickým účelům (odborné učebny, tělocvičny, dílny, školní pozemky apod.),
- 3) metodické a další pomůcky učitele – jsou určeny pro výkon výukových funkcí; zahrnujeme sem učební standardy, metodické příručky, odbornou literaturu z oblasti specializace vyučujícího atd.,
- 4) školní potřeby studentů – psací, rýsovací potřeby, sešity a poznámkové archy (ovšem nepopsané!), obaly, přezůvky, pracovní nářadí atd.,
- 5) učební pomůcky – tato kategorie zahrnuje jako jediný z učebních prostředků učební informace; patří sem učebnice, literatura určená k výukovým účelům, výukové zvukové a obrazové záznamy atd.,
- 6) didaktická technika – zahrnuje přístroje a technické systémy, které využíváme pro vzdělávací účely, které umožňují či umocňují prezentaci některých druhů učebních pomůcek; jedná se tedy o soubor projekčních, audiovizuálních a multimediálních přístrojů a technických systémů, které zpřístupňují smyslům učících se informace z pomůcek – patří sem tabule, projektory, zvukové přístroje, výpočetní technika atd.,
- 7) zařízení výukových prostor – nezahrnují se sem pomůcky ani didaktická technika, protože jsou natolik výrazné, že se vydělují jako samostatné kategorie; spadá sem např. speciální školní nábytek, vodovodní, elektro-instalační, světelné

¹¹ Níkl, J. *Didaktické aspekty technických výukových prostředků*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2002. 63 s.

a klimatizační systémy atd.,

- 8) další materiální prostředky – propojovací kabely, podstavce, stojany, prostředky údržby a další prostředky, které jsou nutné pro zajištění průběhu výchovně vzdělávacího procesu.

2.1.1 Technické výukové prostředky

Pod pojmem technické výukové prostředky jsou zahrnuty dvě kategorie materiálních prostředků, které jsou spolu neoddělitelně provázány a jedná se o didaktickou techniku a učební pomůcky.

Učební pomůcky jsou jedinou kategorií materiálních didaktických prostředků, které působí na učícího se přímo učebním obsahem. Proto jsou považovány za nejúčinnější a nejvýznamnější druh materiálních didaktických prostředků.

Níže uvádíme zjednodušené dělení **učebních pomůcek** podle Nikla (2002)¹²:

- 1) originální předměty a reálie - přírodniny, výrobky a výtvořky, jevy a děje, zvuky,
- 6) zobrazení a znázornění předmětů a skutečností - modely, zobrazení, zvukové záznamy,
- 7) textové pomůcky pro studenty a učitele - učebnice, pracovní materiály, doplňková a pomocná literatura,
- 8) pořady a programy prezentované didaktickou technikou - pořady, programy,
- 9) speciální pomůcky - zařízení pro demonstrační pokusy, experimentální soupravy.

Mnoho pomůcek však nachází své plnohodnotné uplatnění až ve spojení společně s didaktickou technikou. Ta zprostředkovává smyslům učících se informace obsažené v pomůčkách. I zde uvádíme zjednodušené dělení **didaktické techniky** podle Nikla (2002)¹³:

- 1) zařízení pro prezentaci nepromítaného záznamu – záznamové plochy (držáky a

¹² Nikl, J. *Didaktické aspekty technických výukových prostředků*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2002. 63 s.

¹³ Nikl, J. *Didaktické aspekty technických výukových prostředků*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2002. 63 s.

- rámy, nástěnky, vitríny, tabule, závěsné tabulové systémy, elektronické tabule),
- 2) promítací (projekční) technika (zařízení statické projekce, zařízení dynamické projekce),
 - 3) zvuková (auditivní) technika (zvukové přístroje, integrace zvukových prostředků),
 - 4) televizní technika,
 - 5) technické výukové systémy včetně počítačových systémů.

Technické výukové prostředky mohou při správném využití plnit řadu funkcí. Mezi základní funkce z pedagogického hlediska můžeme zahrnout funkce informativní, formativní a instrumentální.

Informativní funkce se vztahuje k prezentaci a znázorňování učiva, tím přispívá zvláště k rozvoji představ žáků a k upevňování pojmů souvisejících s učivem. Ve **funkci formativní** slouží k rozvíjení studentovi aktivity, samostatnosti, kreativity atd. Ve **funkci instrumentální** se uplatňují jako nástroje pro získávání a třídění dat.

Rambousek ve své publikaci *Technické výukové prostředky* (1989)¹⁴ uvádí sedm funkcí technických výukových prostředků: motivačně stimulační, informačně expoziční, procvičovací, aplikační, kontrolní, komunikační a řídicí, racionalizační.

2.1.1.1 Bezpečnostní pravidla a ochrana zdraví

Technické výukové prostředky mohou obsluhovat pouze osoby, které byly prokazatelně poučeny o základních předpisech bezpečnosti práce s elektrickými zařízeními. Musí být také seznámeny s možnostmi ohrožení zdraví a života při nedodržení těchto pokynů. Rovněž by měly znát pravidla první pomoci při eventuálním úrazu.

Zároveň musíme při využívání technických výukových prostředků dbát na základní hygienická pravidla, mezi která patří např. zásady týkající se optimálního sluchového a zrakového vnímání. Prezentovaný záznam tedy musí být dostatečně velký, ostrý,

¹⁴ Rambousek, V. *Technické výukové prostředky*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 302 s.

kontrastní, přehledný, reprodukováný zvuk pak co nejméně zkreslený, musí odpovídat akustickým podmínkám prostředí a rozmístění žáků. Tyto pracovní podmínky musíme zajistit pro všechny žáky, ať se v učebním prostoru nachází kdekoliv.

2.2 Didaktické využití filmu ve výuce

Film je jednou z pomůcek, které můžeme ve výchovně vzdělávacím procesu využít. Je však třeba znát určitá pravidla, která projekci filmu provází. Ve školním prostředí se nejčastěji setkáme s projekcí filmu v rámci třídy. Nemusí se nutně jednat o celovečerní hraný film, ale může jít i o krátké ukázky, které vyučující využívá v rámci vyučovaného tématu. Nahrávky můžeme prezentovat pomocí televizoru a videorekordéru, promítacího plátna či v dnešní době multimediální tabule (SMART board). Níže se seznámíme s didaktickými aspekty videopřehrávky, didaktickou funkcí videopořadů, s typy výukových videopořadů, s podmínkami efektivního využívání výukových videopořadů a s fázemi efektivního využívání výukových videopořadů.

2.2.1 Didaktické aspekty videopřehrávky

Nikl (2002) uvádí, že specifikum videopřehrávky spočívá v tom, že předměty a děje se uvádí názorně v pohybu. Tím je lépe odrážena životní realita. Videopřehrávka pak umožňuje zobrazit děj komplexně, v návaznosti a vztazích. Žáci jsou však stále atakováni přílivem nových informací, je proto nutné, aby byli žáci i učitel dostatečně didakticky připraveni na prezentaci dynamického obrazu, bez ní by mohlo dojít k informačnímu zahlcení.

Mezi funkce, které by měla videopřehrávka splňovat, patří např. ilustrace probíraného učiva, náhrada přednášky, náhrada exkurze, instruktáž či motivace. Jako učitelé si můžeme vybrat mezi různými typy videopřehrávek od motivačních, přes instruktážní, inspirativní až po dokumentární či hrané.

Při užití videopřehrávky ve výukovém procesu je velmi důležité dodržet určité podmínky s tímto specifickým prostředkem výuky. V první řadě jde o vhodnou konfiguraci videotechniky, dále pak o dovednost tuto techniku ovládat. Zároveň musíme znát didaktické funkce videopřehrávky a mít dostatek doplňujících didaktických

materiálů.

Učitel využívající videonahrávku musí projít podle Nikla (2002) pěti návaznými fázemi, při kterých provádí následující činnosti:

- 1) prostudování nahrávky a promyšlení jejího didaktického využití,
- 2) seznámení s doplňujícími didaktickými materiály,
- 3) využití nahrávky ve výuce s přihlédnutím k metodickým materiálům,
- 4) s časovým odstupem zadání testu žákům a jeho vyhodnocení,
- 5) dle výsledků testu zkorigování dalšího působení na znalosti a postoje žáků.

3 FILMOVÝ KLUB NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Film měl už od svých počátků nejen funkci zábavnou, ale i vzdělávací. V 60. letech začaly po celém světě vznikat filmové kluby a nejinak tomu bylo i v tehdejších Československu. Ve školní praxi je možné založit školní filmový klub, který vychází z původní myšlenky filmových klubů klasických. Níže se budeme zabývat konkrétním filmovým klubem, který funguje na Základní škole Třebíč, Benešova.

3.1 Filmový klub

Filmovým klubem rozumíme subjekt, který uvádí pravidelné projekce umělecky kvalitních filmů, pořádá různé semináře a besedy a jiné aktivity, které s kinematografií souvisí, tím pádem napomáhají k filmovému vzdělání širší veřejnosti. Na webových stránkách *Asociace českých filmových klubů* www.acfk.cz se dozvíme, že první kluby v Československu vznikly v roce 1963. V roce 1964 byl *Klub přátel filmového umění* přejmenován na *Československou federaci filmových klubů*, pod tímto názvem fungoval až do roku 1974, kdy byla tato instituce komunistickým režimem zrušena. V roce 1976 pak byla založena *Rada československých filmových klubů*, která byla plně pod dohledem státu. Po událostech v roce 1989 se svobodná činnost klubů obnovila. V roce 1993 vznikla *Asociace českých filmových klubů*, která se v roce 1995 odpoutala od *Národního filmového archivu* a stala se tak nezávislým občanským sdružením. Dnes tato Asociace sdružuje na 120 filmových klubů v České republice. Úkolem klubů je zajišťování projekcí, které jsou obohaceny o besedy či lektorské úvody, zároveň zajišťují projekce i pro děti a školy.

3.2 Filmové projekty ve školním prostředí

Pod hlavičkou *Asociace českých filmových klubů* je realizován projekt *Film a škola*, který je ale zaměřen především na střední školy, nicméně i na jejich webových stránkách www.filmaskola.cz lze najít inspiraci, kterou můžeme využít i na školách základních. Velkým přínosem je především vytvoření katalogů filmů Zlatý fond světové kinematografie a Zlatý fond domácí kinematografie. Katalogy obsahují filmy, které byly ohodnoceny jako kvalitní od erudovaných filmových znalců a kritiků.

Dalším projektem, který je spojen s využitím filmů ve výuce, je *Jeden svět na školách*. Na webových stránkách www.jedensvetnaskolach.cz můžeme získat potřebné informace o projektu, metodickou podporu a mnoho dalších užitečných tipů a rad. Tento projekt je primárně zaměřen na filmy dokumentární.

3.3 Filmový klub *Bijásek na Základní škole Třebíč, Benešova*

Filmový klub *Bijásek* pro žáky Základní školy Třebíč, Benešova je jen jednou z mnoha aktivit, které jsou v rámci vyučování žákům nabízeny. Výchova mladého diváka začíná již v první třídě. Žáci 1. stupně navštěvují kino zpravidla dvakrát ročně. Na první a poslední představení chodí povinně celý stupeň v rámci výuky, na ostatní projekce pak chodí děti se školní družinou, dobrovolníci z řad dětí, které do družiny nechodí, se mohou samozřejmě přidat. V 6. a 7. ročníku během školního roku navštěvují žáci tři filmy. Výběr filmů je plně v kompetenci Městského kulturního střediska města Třebíč¹⁵.

V této diplomové práci se však budeme primárně zabývat využitím filmového klubu, který je určen žákům 8. a 9. ročníků.

3.3.1 Filmový klub 8. a 9. tříd

Projekt filmového klubu se začal realizovat v roce 1996 díky spolupráci ředitele školy Mgr. Jaroslava Dejla a Mgr. Stanislavy Štěpánkové, která působila na MKS Třebíč. Do projektu se samozřejmě zapojilo i Městské kino Třebíč. Původně se *Bijásku* zúčastňovali žáci ZŠ Benešova a ZŠ Václavské náměstí, dále pak 1. až 4. ročníků trebíčského gymnázia a Obchodní akademie, později se přidala i ZŠ Bartuškova.

Cílem projektu bylo a je nabídnout žákům velmi dobrou filmovou produkci, témata k diskuzi žákům a vyučujícím v hodinách Českého jazyka a literatury, Dějepisu, Občanské výchovy¹⁶, v neposlední řadě pak vychovávat žáky v oblasti společenského chování.

Filmový klub mladého diváka *Bijásek* na ZŠ Třebíč, Benešova letos započal svůj

¹⁵ Dále jen MKS Třebíč.

¹⁶ Dále budeme užívat názvu Občanská výchova, kterou budeme rozumět i vyučovací předmět Výchova k občanství.

14. rok působení. První ročník vznikl na základě *Projektu 100*, který probíhá od roku 1995. Cyklus filmů, které byly žákům promítány u příležitosti stého výročí kinematografie, byl původně zamýšlen jako jednorázová akce. Setkal se však se značným ohlasem, takže se MKS Třebíč zastoupené Mgr. Stanislavou Štěpánkovou a ZŠ Benešova v čele s ředitelem Mgr. Jaroslavem Dejlem dohodly na trvalé spolupráci v oblasti filmových představení. První ročník Bijásku proběhl ve školním roce 1996/1997. Mgr. Štěpánková vždy na přelomu května a června předkládala vedení školy a vyučujícím návrh dramaturgického plánu pro nadcházející ročník Bijásku v následujícím školním roce. Po dohodě s učiteli Českého jazyka a literatury, Dějepisu a Občanské výchovy byly vybrány filmy a sestavil se dramaturgický plán. Bylo a je snahou nabídnout žákům takové filmy, na které by se pravděpodobně do kina sami nevypravili.

Do tvorby dramaturgického plánu se odráží snaha vybrat filmy české i světové kinematografie, u českých filmů se pak začleňují filmy jak ze současné tvorby, tak i z tzv. zlaté éry v 60. letech. Můžeme rozlišit asi čtyři linie filmů, které jsou v dramaturgických plánech obsaženy:

- 1) animovaný film,
- 2) současný český film,
- 3) adaptace děl, muzikály,
- 4) témata holocaustu a 2. světové války.

Samozřejmě je žádoucí snaha o rozrůzněnost žánrů a o to, aby světové filmy byly promítány v původním znění s titulky.

Filmová představení většinou probíhají první úterý či středu v měsíci. Učitelé jsou seznámeni s filmem, který žáci uvidí. Jejich úkolem je pak v souladu s tématem žáky na film připravit. K dispozici mají letáky, kde se seznámí jak s tématem filmu, tak i s jeho hlavními herci, režisérem a jinými atributy důležitými pro film. Před samotným představením jsou žáci do promítaného filmu uvedeni ředitelem školy Mgr. Jaroslavem Dejlem, učitelem Českého jazyka a literatury a Dějepisu Milanem Zeibertem či

Mgr. Stanislavou Štěpánkovou.

Vzhledem k tomu, že vedené MKS se změnilo, tak v současné době se vedení školy rozhodlo, že tři filmy nechají na výběru MKS, ostatní tři filmy si doplní podle svých vlastních potřeb. Tyto filmy se pak budou promítat v Divadélku pod schody, což je prostor, ve kterém se pro žáky pořádají různé besedy, představení a soutěže organizované školou.

Následné využití podnětů z filmů je pak v kompetenci jednotlivých vyučujících. Ve většině případů se jedná o diskuzi v hodinách Dějepisu a Občanské výchovy, výrobu plakátů ve Výtvarné výchově či pokusy o psaní recenzí v hodinách slohu. Podrobnější rozbor práce s filmy ve vyučovacích hodinách a jejich metod bude uveden dále v praktické části. Podle názorů učitelů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, se pravidelné návštěvy kin pozitivně odráží i při návštěvách jiných kulturních akcí žáků v rámci výuky. Dle jejich mínění se žáci dokáží lépe přizpůsobit jak chováním, které je pro danou akci žádoucí, ale i volbou oděvu. V dlouhodobějším hledisku se tato výchova mladého diváka odráží i v tom, že poměrně velké množství žáků se následně stává členy filmového klubu pro dospělé.

4 METODOLOGIE VÝZKUMU A VÝZKUMNÁ ČÁST

V následující části práce se budeme zabývat výzkumnou částí, která proběhla na Základní škole Třebíč, Benešova. Tato škola byla vybrána z důvodu dlouholeté účasti na projektu, který předpokládá zahrnutí celovečerních hraných filmů do výukového procesu.

Pomocí dotazníků, které byly na škole rozdány vyučujícím i žákům, se pokusíme provést analýzu využívání podnětů, které filmová představení nabízejí.

4.1 Stanovení hypotéz

Hypotézy, které chceme výzkumem verifikovat, či falzifikovat jsme stanovili následovně:

- 1) S filmy promítanými ve filmovém klubu se pracuje ve všech třídách, které filmový klub navštěvují.
- 2) S filmy promítanými ve filmovém klubu se pracuje především v rámci předmětů ze vzdělávacích oblastí Jazyk a jazykové komunikace a Člověk a společnost.
- 3) Vyučující se snaží co nejvíce využít podnětů z filmů v předmětech, kde je to vhodné. Mezi tyto předměty byly vybrány: Český jazyk a literatura, cizí jazyky, Výchova k občanství¹⁷, Dějepis, ¹⁸Výchova ke zdraví, Výtvarná výchova, Hudební výchova, Zeměpis. Nejvyšší míra využití se předpokládá v těchto předmětech: Český jazyk a literatura, Občanská výchova a Dějepis.
- 4) Žáci vnímají filmový klub z hlediska využití ve výuce pozitivně.
- 5) Nejčastěji užívanou metodou práce je metoda diskuze.
- 6) Učitelé, kteří využívají podněty z filmů, mezi sebou navzájem spolupracují.
- 7) Spolupracují zejména učitelé, kteří vyučují předměty spadající do vzdělávacích oblastí Jazyk a jazyková komunikace a Člověk a společnost.

¹⁷ Myšlen je i předmět s názvem Občanská výchova.

¹⁸ Myšlen je i předmět s názvem Rodinná výchova.

4.2 Dotazník pro žáky

Objektem tohoto dotazníku byli žáci všech 8. a 9. ročníků vybrané základní školy. Zařazení 8. ročníků do výzkumu bylo zvoleno s ohledem na to, že žáci prochází touto formou filmové výuky prakticky od prvního ročníku, dále také proto, že dotazníkové šetření proběhlo už po návštěvě prvního letošního filmového představení. Jedná se o tři třídy 8. ročníku a o tři třídy 9. ročníku. Třídy 8. A a 9. A jsou třídy klasické, rozumějme nevýběrové, třídy 8. B a 9. B jsou sportovní a třídy 8. C a 9. C jsou jazykové.

Dotazníky byly anonymní, následně byly rozděleny do skupin podle ročníků i podle zaměření jednotlivých tříd. Předmětem dotazníku pak bylo zjišťování, jak žáci vnímají využívání filmů z filmového klubu v reálné výuce. Při sestavování dotazníku bylo využito uzavřených otázek, dále bychom je mohli rozčlenit na otázky alternativní (1, 2, 5) a otázky výčtové (3, 4).

Vyplňování dotazníku bylo provedeno v listopadu 2009. Vybranou základní školu diplomantka navštívila a domluvila se s vyučujícími na tom, že jí na začátku či na konci vyučovacích hodin vymezí asi 10 minut času, ve kterém diplomantka dotazníky s žáky vyplní. Bylo tak možné žákům přesně vysvětlit, k čemu dotazník slouží, popřípadě pak zodpovědět doplňující dotazy žáků. V nespolední řadě pak bylo dosaženo navrácení 100 % dotazníků, které byly žákům rozdány.

4.2.1 Zadání dotazníku pro žáky

Dobrý den,

chtěla bych tě požádat o spolupráci při vyplňování dotazníku na téma *Využití filmového klubu ve výuce*. Tento dotazník poslouží jako součást mé diplomové práce na téma *Využití filmového klubu ve výuce Výchovy k občanství na ZŠ*. Dotazník je anonymní, takže ho nepodepisuj.

Děkuji ti za čas, který budeš vyplňování dotazníku věnovat.

Zuzana Uhrová

1) Jsi:

- ☐ dívka
- ☐ chlapec

2) Pracujete při vyučování s filmy, které jste viděli v rámci školního filmového klubu?

- ☐ ano
- ☐ ne

3) Pokud ano, jakým způsobem? Zaškrtni možnosti (i více), a pokud s nimi pracujete i jiným způsobem, napiš jakým.

- ☐ využití ve vyučovaném tématu
- ☐ povídáme si o nich
- ☐ píšeme různé písemné práce
- ☐ děláme projekty
- ☐ jinak

3) Ve kterých předmětech s podněty z filmů pracujete? Zaškrtni stejným způsobem, jako u předchozí otázky.

- ☐ Český jazyk a literatura

- ☐ cizí jazyk
 - ☐ Anglický jazyk
 - ☐ Německý jazyk
 - ☐ Ruský jazyk
- ☐ Občanská výchova¹⁹
- ☐ Dějepis
- ☐ Rodinná výchova²⁰
- ☐ Výtvarná výchova
- ☐ Hudební výchova
- ☐ Zeměpis
- ☐ jiný předmět

5) Myslíš si, že návštěvy filmových představení filmového klubu jsou pro výuku přínosné?

- ☐ ano
- ☐ ne

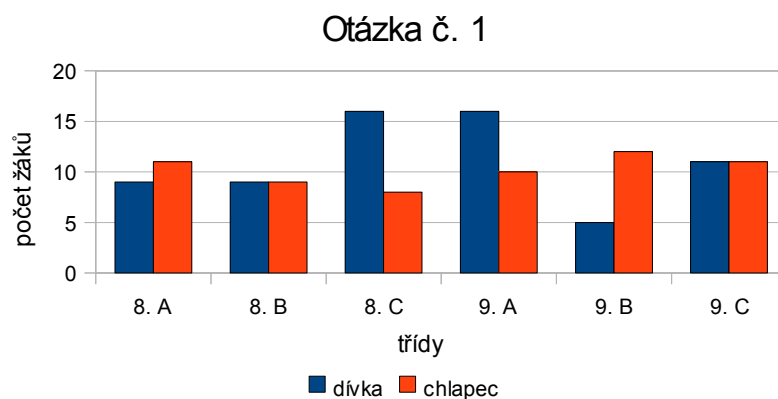
¹⁹ Pod název Občanská výchova zahrnujeme i obor s novým názvem Výchova k občanství. Stejný postup je zvolen i u dotazníku pro vyučující.

²⁰ Pod název Rodinná výchova zahrnujeme i obor s novým názvem Výchova ke zdraví. Stejný postup je zvolen i u dotazníku pro vyučující.

4.2.2 Vyhodnocení dotazníků pro žáky

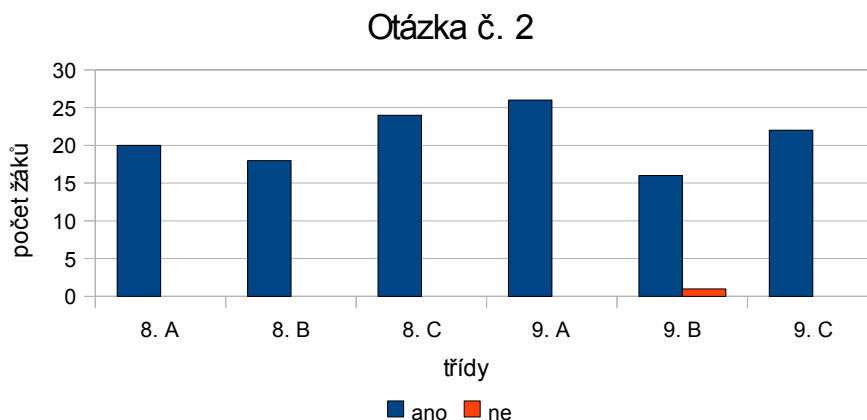
Dotazníky zaměřené na žáky nám po vyhodnocení odpovídají na hypotézy č. 1, 2, 3, 4 a 5. Dotazníky byly rozděleny 127 žákům 8. a 9. ročníků. Rozdělení žáků podle pohlaví a tříd je vyznačeno v grafu č. 1.

Graf č. 1

K hypotéze č. 1 se v žákovském dotazníku vztahuje otázka č. 2. Z vyhodnocení v grafu č. 2 jednoznačně vyplývá, že tato hypotéza byla potvrzena.

Graf č. 2

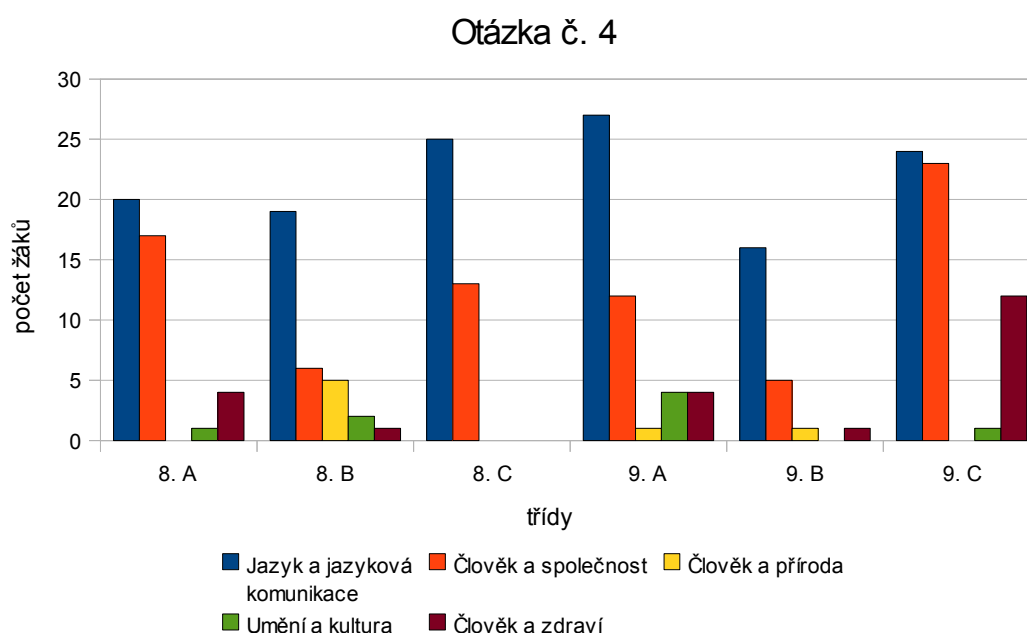

Hypotéza č. 2 měla být potvrzena nebo vyvrácena pomocí otázky č. 4. Výsledné vyhodnocení vidíme v grafu č. 3. Tato hypotéza byla verifikována.

Jak je patrné z grafu, nejvíce využívané jsou podněty ve vzdělávací oblasti Jazyk a

jazyková komunikace – z podrobnějšího grafu č. 4 vyplývá, že největší podíl na tomto výsledku má vyučovací předmět Český jazyk a literatura. Dle předpokladu druhou nejvyšší hodnotu v grafu zaujímají hodnoty náležící vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Ostatní vzdělávací oblasti nedosáhly tak vysokých hodnot, ale můžeme říci, že nečekaně vysokou hodnotu získaly předměty ze vzdělávací oblasti Člověk a zdraví, která obsahuje předměty Rodinná výchova či Výchova ke zdraví a Tělesná výchova.

Graf č. 3

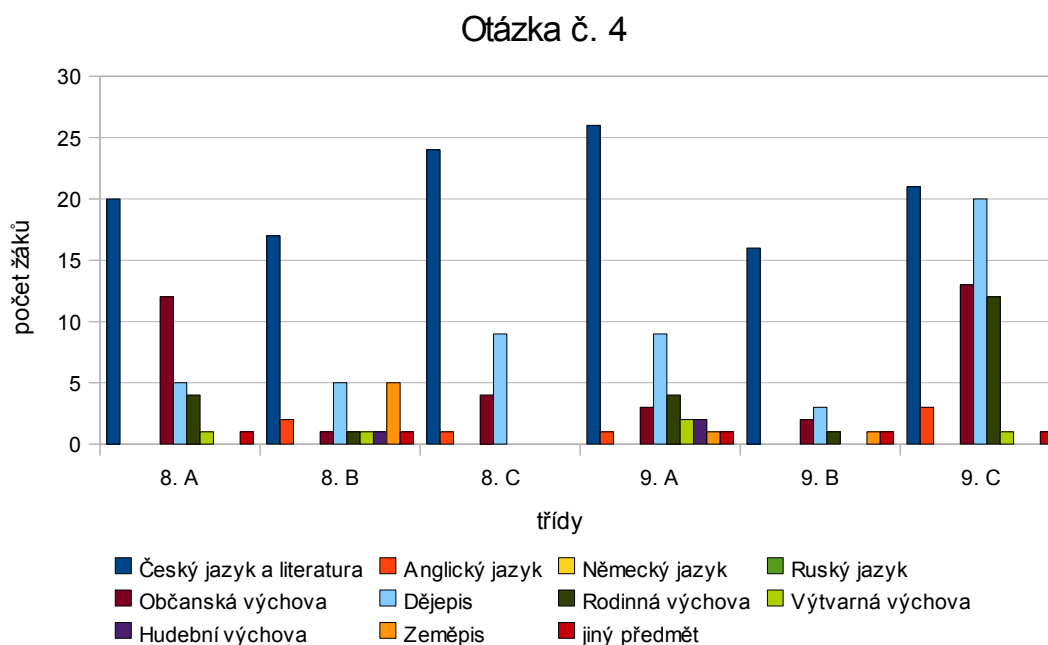

K hypotéze č. 3 byla v žákovském dotazníku přiřazena otázka č. 4. V této otázce žáci odpovídali na otázku, ve kterých konkrétních předmětech vnímají využívání podnětů z filmů z filmového klubu. Předměty byly vybrány na základě znalosti filmů v dramaturgických plánech, které byly na této základní škole v rámci filmových představení promítány. I tato hypotéza byla z hlediska žákovského dotazníku verifikována.

Byl potvrzen předpoklad, že nejvíce se s filmy pracuje v předmětu Český jazyk a literatura. Vycházíme z toho, že podstatná část filmů má své literární předlohy, popřípadě se na každý film mohou žáci pokusit napsat recenzi.

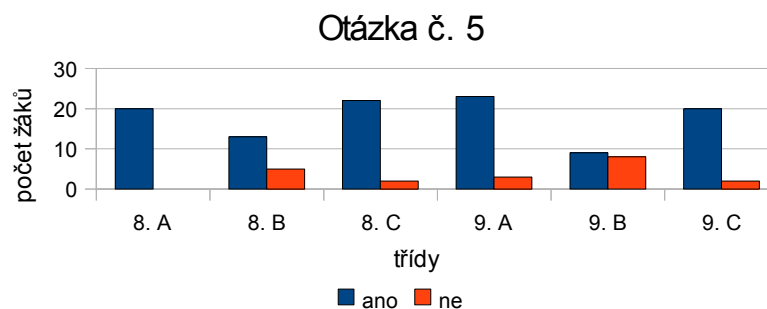
Byla potvrzena i další část předpokladu, že následných nejvyšších hodnot dosáhnou předměty ze vzdělávací oblasti Člověk a společnost – Občanská výchova a Dějepis. Z celkového počtu bodů, které tato oblast získala, Dějepis pokrývá 60 %, Občanská výchova pak zbylých 40 %.

Graf č. 4

Hypotéza č. 4 vychází z předpokladu, že filmová projekce je pro žáky zajímavou a neobvyklou vyučovací metodou, se kterou se během výuky setkávají. I přes to, že žáci této školy jsou na filmová představení zvyklí, předpokládáme, že žáci budou tuto metodu stále pokládat za atraktivní a pro výuku přínosnou. I tato hypotéza se potvrdila. K této hypotéze se vztahuje otázka č. 5 z žakovského dotazníku.

Graf č. 5

Hypotéza č. 5 se vztahuje k otázce č. 3. Z vyhodnocení vyplynulo, že nejvíce užívanou metodou práce s filmem ve vyučování je podle žáků diskuze, s těsným rozdílem následuje metoda projektová. Stejných hodnot dosáhly možnost tvorby písemných prací a využívání ve vyučovacím tématu, které bylo chápáno v těsné souvislosti s možností motivace v dotazníku pro vyučující. Poslední možnost jiného využití byla některými žáky vybrána, ale nedošlo k její bližší specifikaci i přesto, že žáci o ni byli požádáni.

Graf č. 6

4.3 Dotazník pro vyučující

Výběr vyučujících, kteří se zúčastní průzkumu proběhl na základě určení, ve kterých předmětech by mohlo být využívání podnětů z filmů pravděpodobné. Mezi vhodné předměty byly zařazeny následující:

- Český jazyk a literatura, Anglický jazyk, Německý jazyk, Ruský jazyk (Jazyk a jazyková komunikace),
- Občanská výchova, Dějepis (Člověk a společnost),
- Výtvarná výchova, Hudební výchova (Umění a kultura),
- Rodinná výchova (Člověk a zdraví),
- Zeměpis (Člověk a příroda).

Následně bylo osloveno 18 vyučujících, kteří splnili toto kritérium výběru. Následně se navrátilo 16 vyplněných dotazníků, z toho plyne, že návratnost dotazníků byla 89 %.

Dotazník byl sestaven z otázek různého typu, jsou zde otázky otevřené (3, 5), dále otázky uzavřené alternativní (4, 7), výběrové (1, 2), výčtové (6) a filtrační (4-5, 7-8). I tyto dotazníky byly anonymní. Vyučující byli v naprosté většině vstřícní a dotazník ochotně vyplnili. Aktivně se také zajímali o dotazník žákovský a diplomantce poskytli řadu námětů, které do této práce mohla zahrnout.

4.3.1 Zadání dotazníku pro vyučující

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

ráda bych Vás požádala o spolupráci při vyplňování dotazníku na téma *Využití filmového klubu ve výuce*. Tento dotazník poslouží jako součást mé diplomové práce na téma *Využití filmového klubu ve výuce Výchovy k občanství na ZŠ*. Děkuji Vám za čas, který budete vyplňování dotazníku věnovat.

Zuzana Uhrová

1) Jste:

- ☐ žena
- ☐ muž

2) Jaká je délka Vaší učitelské praxe?

- ☐ 0 – 5 let
- ☐ 6 – 10 let
- ☐ 11 – 15 let
- ☐ 16 – 20 let
- ☐ 21 let a více

3) Jaké vyučujete předměty? Vypište.

4) Využíváte podněty z filmů promítaných v rámci filmového klubu, který funguje ve škole, ve Vašich vyučovacích hodinách?

- ☐ ano
- ☐ ne

5) Pokud jste odpověděl/a na předchozí otázku ano, v jakých předmětech?

6) Jak tyto podněty využíváte? Vyberte z následujících možností, popřípadě vypište jiné možnosti.

- ☐ motivace

- ☐ diskuze
- ☐ písemné práce
- ☐ projekty
- ☐ jiné

7) Spolupracujete při využívání podnětů i s jinými vyučujícími?

- ☐ ano
- ☐ ne

8) Pokud jste odpověděl/a na předchozí otázku ano, s vyučujícími jakých předmětů spolupracujete? V případě jiných předmětů vypište.

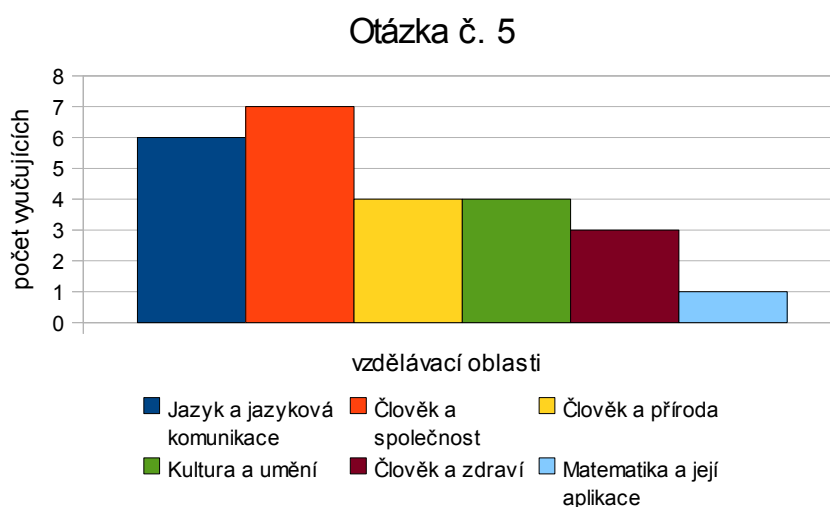
- ☐ Český jazyk a literatura
- ☐ cizí jazyk
 - ☐ Anglický jazyk
 - ☐ Německý jazyk
 - ☐ Ruský jazyk
- ☐ Občanská výchova
- ☐ Dějepis
- ☐ Rodinná výchova
- ☐ Výtvarná výchova
- ☐ Hudební výchova
- ☐ Zeměpis
- ☐ jiný předmět

4.3.2 Vyhodnocení dotazníků pro vyučující

Dotazníky pro vyučující po vyhodnocení odpovídají na hypotézy 2, 3, 5, 6 a 7.

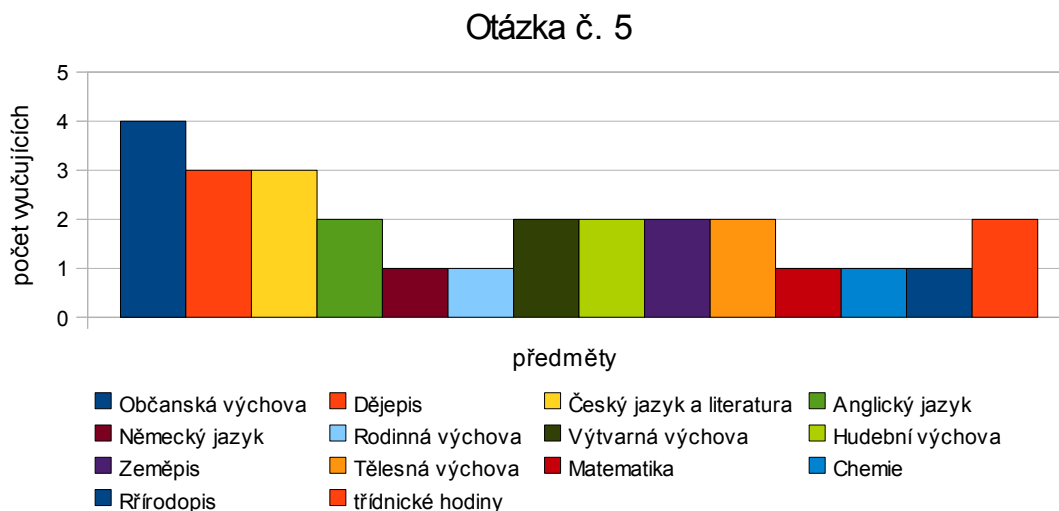
Hypotéza č. 2 by měla být potvrzena, nebo vyvrácena vyhodnocením otázky č. 5. Z grafu č. 7 vidíme, že tato hypotéza byla verifikována. Do vyhodnocení byli zahrnuti pouze ti vyučující, kteří podněty z filmů využívají. Z hlediska jednotlivých vzdělávacích oblastí vyplývá, že podle vyučujících jsou filmy nejvíce využívány v oblasti Člověk a společnost.

Graf č. 7

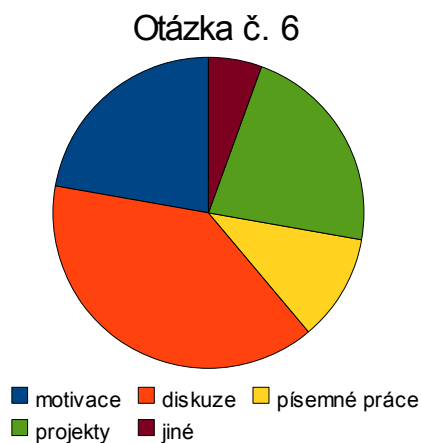
Hypotéza č. 3 se vztahuje také k otázce č. 5, ovšem k jejímu konkrétnímu zadání, které se týkalo vypsání jednotlivých předmětů. Předměty, které vyučující vypsali, téměř přesně korespondovaly s výběrem, který byl diplomantkou sestaven do žákovského dotazníku. Odchylka nastala u předmětu ruský jazyk, který nikdo z vyučujících nezařadil do výběru, doplněním pak byly předměty přírodopis, chemie a matematika a také třídnické hodiny. Vyhodnocení vidíme v grafu č. 8. I tato hypotéza byla verifikována.

Graf č. 8

Otázka č. 6 z dotazníku pro vyučující je provázána s hypotézou č. 5. Stejně jako v hodnocení žákovského dotazníku se ukázalo, že metoda diskuze je nejvíce využívanou metodou práce s filmem. Stejných hodnot dosáhly nabízené možnosti motivace a projektové metody, následuje možnost písemných prací. Nejmenší podíl pak zaujímají jiné formy práce, které byly specifikovány jedinou vyučující – a to jako ankety o filmech, které jsou následně využity ve školním časopisu.

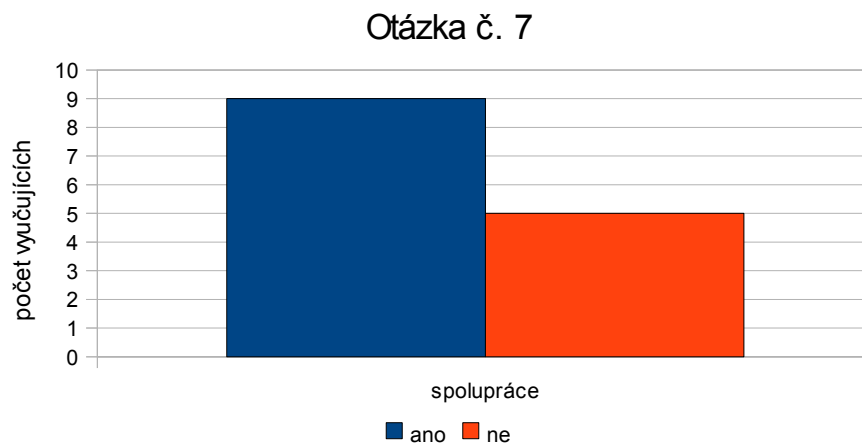
Graf č. 9

Hypotéza č. 6 by je vyhodnocena pomocí otázky č. 7. Do hodnocení této otázky byli zahrnuti pouze ti vyučující, kteří podněty z filmů ve svých vyučovacích hodinách

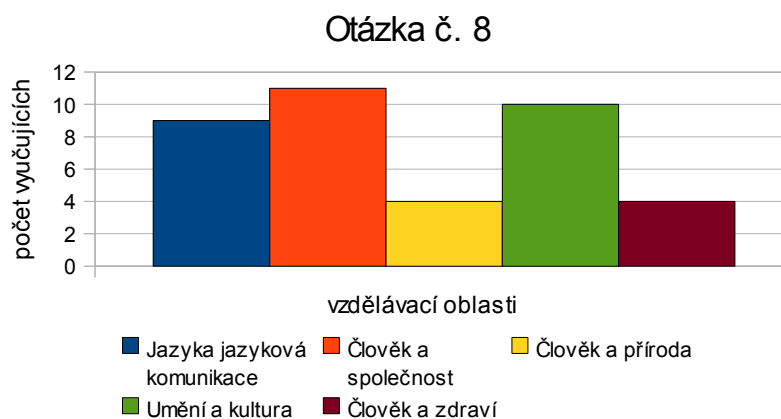
využívají. Z hodnocení vyplynulo, že většina vyučujících spolupracuje. Můžeme tedy říci, že i tato hypotéza byla shledána pravdivou.

Graf č. 10

Hypotéza č. 7 specifikuje hypotézu č. 8. Odpovídá na ni vyhodnocení otázky č. 8. Z grafu č. 11 vidíme, že tato hypotéza byla verifikována. Nejvíce spolupracují vyučující, kteří spadají do vzdělávací oblasti Člověk a společnost, následuje oblast Jazyk a jazyková komunikace.

Graf č. 11

4.4 Celkové vyhodnocení

Z částí 4.2.2 a 4.3.2 vyplynulo, že všechny hypotézy, které byly stanoveny, byly dotazníkovým šetřením verifikovány. Některé byly hodnoceny pouze na základě dotazníků pro žáky, další pouze dotazníky pro vyučující, některé kombinací těchto dvou.

Vyhodnocení pomocí žákovského dotazníku potvrdilo hypotézy č. 1 a č. 4. Pomocí dotazníku pro vyučující byly vyhodnoceny hypotézy č. 6 a č. 7. Další hypotézy – tedy č. 2, 3, 5 – byly shledány pravdivými na základě hodnocení dotazníku vyučujících i žáků dohromady.

Podrobné vyhodnocení pomocí tabulek a grafů bude uvedeno v přílohové části této práce.

5 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Rámcový vzdělávací program je dokument, který upravuje vzdělávání dětí v mateřských, základních, středních, základních uměleckých a jazykových školách a na gymnáziích. V této práci budeme konkrétně vycházet z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.²¹

Snahou RVP ZV je uplatňování variabilnější organizace výuky a její individualizace s ohledem na potřeby a možnosti žáků. Jednotlivým školám se nabízí možnost vytváření širší nabídky povinně volitelných předmětů, díky které by mohly lépe pokrýt poptávku žáků po oblastech, o které mají žáci zájem. Zároveň by se měly školy snažit vytvářet příznivé sociální, emocionální a pracovní klima, které je opřeno především o účinnou motivaci, spolupráci a aktivizující metody výuky.

RVP ZV je jedním z kurikulárních dokumentů národní úrovně. Školní úroveň pak představují školní vzdělávací programy, podle kterých se uskutečňuje výuka na jednotlivých základních školách.

5.1 Klíčové kompetence

Hlavním cílem základního vzdělávání je „pomoci žákům utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání.“²² Klíčové kompetence jsou souhrnem dovedností, vědomostí, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj a pro uplatnění každého člena společnosti. Jejich osvojování je celoživotním procesem. Úroveň kompetencí, které dosáhnou žáci při ukončení základního vzdělávání, ještě tedy není konečná, dále se vyvíjí. Kompetence můžeme rozdělit do šesti skupin, ale i přesto nestojí vedle sebe izolovaně, ale jsou navzájem provázané. V etapě základního vzdělávání jsou jako klíčové určeny tyto:

²¹ Dále pouze RVP ZV.

²² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Str. 12.

- 1) kompetence k učení,
- 2) kompetence k řešení problémů,
- 3) kompetence komunikativní,
- 4) kompetence sociální a personální,
- 5) kompetence občanské,
- 6) kompetence pracovní.

5.2 Vzdělávací oblasti

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Toto rozdělení je ale pouze orientační. Jednotlivé oblasti jsou pak tvořeny jedním či více vzdělávacími obory. Dále uvedeme pouze oblasti a obory, které jsou vyučovány na 2. stupni základní školy.

- 1) Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, cizí jazyk),
- 2) Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace),
- 3) Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie),
- 4) Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství),
- 5) Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis),
- 6) Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova),
- 7) Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova),
- 8) Člověk a svět práce (Člověk a svět práce).

Jednotlivé vzdělávací oblasti a jejich obory jsou podrobně charakterizovány, je u nich uvedeno, jaké je cílové zaměření té které oblasti. Vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů je tvořen očekávanými výstupy a učivem. Očekávané výstupy jsou prakticky zaměřené, jsou využitelné v běžném životě, zároveň jsou za konci

jednotlivých etap vzdělávání závazné.²³ Učivo je pak strukturované do jednotlivých tématických okruhů a slouží jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů.

RVP ZV umožňuje, aby byl z jednoho vzdělávacího oboru utvořen jeden či více vyučovaných předmětů, případně může předmět vzniknout integrací vzdělávacího obsahu více vzdělávacích oborů. Záměrem tedy je, aby učitelé při tvorbě vlastních školních vzdělávacích programů spolupracovali, propojovali jednotlivá témata, která jsou různým vzdělávacím oborům společná, a posilovat tak i nadpředmětový přístup ke vzdělání.

5.3 Průřezová témata

Průřezová témata představují v rámci RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a společnosti. Všechna průřezová témata mají svoji charakteristiku, dále je uveden přínos daného tématu k rozvoji osobnosti žáka a je vyjádřen jejich vztah k jednotlivým vzdělávacím oblastem. Jsou navržena i jednotlivá témata, jejich výběr a zpracování je ale plně v kompetenci konkrétní školy.

Tématické okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a jednotlivými vzdělávacími obory. Tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků, zároveň pak posilují i nadpředmětový charakter vzdělávání.

Průřezová témata jsou definována následovně:

- 1) Osobnostní a sociální výchova,
- 2) Výchova demokratického občana,
- 3) Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech,
- 4) Multikulturní výchova,
- 5) Environmentální výchova,
- 6) Mediální výchova.

²³ Orientační charakter mají na konci 3. ročníku, jako závazné jsou stanoveny na konci 5. a 9. ročníku.

5.4 Vzdělávací oblast Člověk a společnost

Vzdělávací oblast Člověk a společnost je charakterizována tím, že v průběhu základního vzdělávání vybavuje žáka znalostmi a dovednostmi, které jsou důležité pro jeho zapojení do života v demokratické společnosti. Žák tedy poznává dějinné souvislosti, sociální a kulturní aspekty života lidí v jejich rozmanitosti a vzájemných souvislostech. Svým vzdělávacím obsahem navazuje na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, který je realizován na 1. stupni základního vzdělávání.

Velice důležitou součástí tohoto vzdělávání je prevence rasistických, xenofobních a extrémistických postojů a z toho vyplývající výchova k toleranci a respektování lidských práv a svobod, zároveň i k ochraně přírodního a kulturního prostředí, k ochraně kulturních a uměleckých hodnot.

Vzdělávacími obory, které tato oblast sdružuje, jsou Dějepis a Výchova k občanství. Obor Dějepis je stěžejní vzhledem k poznávání konání člověka v minulosti. Velký důraz je kladen na období 19. a 20. století, protože zde se nacházejí kořeny většiny současných společenských jevů. Důležitým poznatkem, ke kterému jsou žáci vedeni, je uvědomění si, že historie není uzavřenou minulostí, shlukem faktů či definitivních závěrů, ale je stálým procesem kladení otázek a hledání odpovědí.

Výchova k občanství se pak zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě, to znamená s jejich začleňováním do společnosti pomocí společenských vztahů a vazeb. Žáci se seznamují se vztahy v rodině a v dalších společenstvích, dále pak s hospodářským životem, se základními politickými pojmy, s možnostmi zapojení občanů do veřejného života. Dále se žáci učí respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití, přebírat zodpovědnost za své chování, názory a následně za jejich důsledky.

Jednotlivé cíle a očekávané výstupy, které se budeme snažit naplnit pomocí promítání filmů, které budou vybrány do vzorového dramaturgického plánu, uvedeme až u jednotlivých navržených filmů.

6 NÁVRH VZOROVÉHO DRAMATURGICKÉHO PLÁNU

V následující kapitole představíme vzorový dramaturgický plán, jehož hlavním záměrem je, aby korespondoval se vzdělávací oblastí Člověk a společnost, konkrétně pak s oborem Výchova k občanství. Bylo snahou zařadit do něj takové filmy, které by vyučující mohli efektivně využít při svých vyučovacích hodinách.

Jednotlivé filmy byly vybrány diplomantkou zčásti podle osobních zkušeností, zčásti se pak shodují s filmy, které byly promítány v rámci Bijásku na ZŠ Třebíč, Benešova. Filmy jsou jak oblasti české, tak i světové kinematografie. Byly vybrány následující filmy:

- Truman Show,
- Život je krásný,
- Smradi,
- Billy Elliot,
- Občan Havel,
- Můj růžový život.

U jednotlivých filmů bude uveden stručný obsah, dále pak ve konkrétní body, ve kterých by se měl tento film shodovat s daným vzdělávacím oborem v rámci obsahu a očekávaných výstupů, poté bude následovat návrh konkrétního využití toho kterého filmu.

U všech filmů s výjimkou snímku *Občan Havel* předpokládáme, že nejprve bude žákům promítnut film, potom bude následovat práce s připraveným pracovním listem. U filmu *Občan Havel* bude tento postup obrácen, nejprve bude zařazena práce s listem, až poté bude následovat promítání filmu.

6.1 Truman Show

Rok vzniku: 1998

Místo vzniku: USA

Žánr: drama, sci-fi, komedie

Režie: Peter Weier

Hrají: Jim Carrey, Ed Harris, Laura Linney, Noah Emmerich, Natascha McElhone

Truman Burbank (Jim Carrey) žije na malém ostrově v městečku Seaheaven. Pracuje jako pojišťovací agent a vede poměrně poklidný a dá se říct i stereotypní život. Má manželku Meryl (Laura Linney), se kterou se seznámil během svých studií, i když jeho velkou láskou na celý život zůstala tajemná dívka Lauren (Natascha McElhone). S ní se seznámil ve stejné době jako s Meryl, zamiloval se do ní, ale Lauren vzápětí zmizela. Snažila se mu prozradit, že jeho život je velká lež, a pak byla ze show odstraněna. Trumanovi je řečeno, že trpí duševní poruchou a že se stěhuje na Fidži. Volný čas pak tráví Truman se svým nejlepším přítelem Marlonem (Noah Emmerich). Ve stejném městečku žije i jeho matka, otec mu zemřel, když byl malý chlapec. Jeho celoživotním snem je být objevitelem, odjet na Fidži, ale od toho jej všichni odrazují.

Divák ale už od první chvíle ví, že Truman není obyčejným člověkem, ale že je hlavním hrdinou ojedinělé televizní show, kterou řídí její tvůrce Christof (Ed Harris). Ten má veškerou moc nad jeho zdánlivě svobodným životem, řídí každý jeho krok, i když o tom Truman nemá do určité chvíle ani tušení. Celý ostrov i moře, které jej obklopuje, je pouze součástí obrovských filmových ateliérů, ani obloha není skutečná, v „Měsíci“ je umístěna celá centrála, ze které se tento pořad řídí.

Jednoho dne se před Trumanův dům zřítí jedno ze světél, které imituje hvězdu. Následuje podivné setkání s bezdomovcem na ulici, který Trumanovi velmi připomíná zemřelého otce. Ukazuje se, že jeho tragická smrt na moři, které byl Truman přítomen, byla jen promyšleným tahem Christofa, který chtěl tímto způsobem zajistit, aby se Truman bál vody a nikdy se tak z ostrova nedostal. Truman začíná tušit, že něco není v pořádku. Postupně odhalí, že je hlavním hrdinou show, která je nepřetržitě vysílána téměř celý jeho život. Nakonec se rozhodne, že překoná svůj strach z vody a z ostrova

odpluje.

6.1.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech

Snímek *Truman Show* můžeme využít ve výuce Výchovy k občanství v mnohých oblastech. Je tomu tak především v tématickém okruhu Člověk a společnost. Zde se můžeme o film opřít v těchto tématech – kulturní život, lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití. V naší práci budeme sledovat téma kulturní život, které zahrnuje mimo jiné podtéma masové kultury, prostředků masové komunikace a masmédií. V očekávaných výstupech pak můžeme směřovat k tomu, aby byli žáci schopni kriticky přistupovat k mediálním informacím a dále aby dokázali vyjádřit svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí.

Vzhledem k výše uvedenému zaměření je možné zařadit využití tohoto tématu i v tématu průřezovém, konkrétně v Mediální výchově. Mediální výchova má za úkol vybavit žáky základní mediální gramotností, která zahrnuje jednak základní poznatky o fungování a společenské roli současných médií, ale také získání dovedností, které podporují poučené, aktivní a nezávislé zapojení jedince do mediální komunikace. To se skládá především ze schopnosti analyzovat nabízená sdělení, posouzení jejich věrohodnosti a schopnosti interpretace mediálního sdělení z hlediska jeho informační kvality.

Blízkou vazbu vzdělávací oblasti Člověk a společnost a průřezového tématu Mediální výchova můžeme spatřovat především v pohledu na média jako na sociální instituci, která se velkou měrou podílí na utváření podoby a hodnot moderní doby.

6.1.2 Konkrétní využití filmu ve výuce

Snímek *Truman Show* je založen na tom, že kritizuje manipulaci a to prostřednictvím tzv. reality show. Toho využijeme jako odrazového můstku pro vzorovou hodinu, při které žáky seznámíme s tímto fenoménem, na který narazí na kterékoli z českých významných televizních stanic.

Ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství tento film využijeme v oblasti Člověk ve společnosti v tématu kulturní život, v podtématu masová kultura, prostředky masové komunikace, masmédia. Zaměříme se především na médium televize a dále pak zábavnímu pořadu typu reality show.

Vzhledem k tomu, že na českých televizních stanicích nejsou vysílány pořady, které by naplňovaly definici reality show beze zbytku, budou v hodině využity pořady, které prvky reality show alespoň z části využívají.

6.1.2.1 Návrh vyučovací hodiny

TÉMA: Reality show – skutečná realita?

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

k učení – využívání informací, uvádění do souvislostí

komunikativní – vyjádření myšlenek a názorů, naslouchání druhým lidem

sociální a personální – spolupráce ve skupině, diskuse v malé skupině i celé třídě

občanské – respekt k přesvědčení druhých lidí,

pracovní – účinné využívání materiálů

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Žáci si osvojí základní poznatky o fenoménu pořadů typu reality show. Uvědomí si nebezpečí zkreslování reality v těchto pořadech.

POMŮCKY:

- minidotazník
- archy papíru
- barevné fixy

STRUKTURA HODINY:

Hodinu vyučující zahájí řízenou diskusí, ve které si žáci zopakují, o čem byl snímek *Truman Show*. Zazní otázky typu: *Kdo byl Truman? Jak zjistil, že s jeho životem není něco v pořádku? Co bylo jeho největší přání? Jak jeho příběh dopadl?*

Dále bude využita metoda brainstormingu, vyučující na tabuli napíše pojem *reality show* a žáci budou říkat své nápady. Následně společně vytvoří definice reality show, která by mohla být asi následující: *Reality show je typ televizního pořadu, který je založen na tom, že zobrazuje „reálný život“. V tomto pořadu vystupují skuteční lidé, které natáčí kamery. Většinou jsou tyto kamery skryté.*

Vyučující vyzve jednoho z žáků, aby napsal na tabuli názvy následujících pořadů: *Československá Superstar, Ano, šéfe! Robin Hood – cesta ke slávě, Hledá se táta a máma, Dům snů, Nahá jsi krásná, Pošta pro tebe, Vypadáš skvěle*. Každý žák pak dostane minidotazník, který vyplní tak, aby se týkal jednoho z vybraných pořadů. Posléze se žáci rozdělí do skupin podle jednotlivých pořadů.

Žáci dostanou do skupinky arch papíru velikosti A3 a barevné fixy. Společně pak vytvoří plakát, který bude popisovat každý pořad. Žáci se budou muset zamyslet nad tím, proč je pořad řazený do kategorie reality show, o co v něm jde, jaké klady a jaké zápory na daném pořadu vidí, vyjmenují slavná jména, která se s pořadem pojí atd.

Bude následovat představení každého pořadu a řízená diskuse s žáky z ostatních skupin o každém pořadu. Diskuse by měla být zaměřena to, aby si žáci uvědomili, že tyto pořady neodráží skutečnou realitu, že svými účastníky i diváky ve velké míře manipulují. Jednotlivé archy si žáci mohou vyvěsit ve třídě.

REALITY SHOW – MINIDOTAZNÍK

- 1) Jaký je název reality show, kterou sis vybrala?
- 2) Která televizní stanice tuto reality show vysílá?
- 3) Víš, ve kterém čase je pořad vysílán?
- 4) O čem tento pořad je? Jaký je jeho smysl?

6.2 Život je krásný

Rok vzniku: 1997

Místo vzniku: Itálie

Žánr: komedie, drama, válečný

Režie: Roberto Benigni

Hrají: Roberto Benigni, Nicoletta Braschi, Horst Buchholz, Giorgio Cantarini

Děj filmu se začíná odehrávat v létě roku 1939 v Itálii. Guido (Roberto Benigni) je optimistický snílek, který svůj život naplňuje spoustou bláznivých kousků. Na venkově se seznámí s neznámou krásnou ženou (Nicoletta Braschi), která mu téměř doslova spadne do náruče z nebe. Guido přijíždí do města ke svému strýci, u kterého má pracovat jako číšník v hotelu. Opět se setkává s neznámou ženou, jejich další komická setkání jsou pak dílem především Guida, který se do ní zamiluje a neváhá dělat bláznivé kusy, jen aby ženu svého srdce získal. Dozvídá se, že se jmenuje Dora a že si má brát místního zámožného úředníka. Guidovi se ale podaří Doru získat pro sebe, vezmou se a mají spolu syna jménem Giosué (Giorgio Cantarini). To už ale v Itálii rychle postupuje nenávisť vůči Židům, mezi které patří i Guido a jeho syn. V den Giosuových narozenin jsou transportováni do koncentračního tábora. Dora si ale vymíní, že je chce následovat, i když ona sama Židovka není. Guido chce uchránit svého syna před hrůzami, které je všechny čekají, takže si vymyslí, že je to hra k jeho narozeninám, že budou v táboře soutěžit o opravdový tank, který si Giosué velmi přeje. V táboře se Guido při zdravotní prohlídce setkává s doktorem Lessingem (Horst Buchholz), který býval dříve návštěvníkem hotelu, ve kterém Guido pracoval jako číšník. Tehdy k sobě chovali úctu a častovali se důmyslnými hádankami. Doktor zajistí, aby Guido obsluhoval na důstojnické večeři. Guido se upne k naději, že by je odtud mohl doktor nějak dostat, ale na večeři zjistí, že po něm doktor chtěl, aby mu pomohl vyřešit hádanku, se kterou si on sám neví rady. Guido je velmi zklamaný, rozplynula se mu jeho jediná naděje, jak se pokusit dostat z tábora svoji rodinu. Zanedlouho se však válka chýlí ke konci a Němci v táboře se snaží zahladit stopy, odvázejí vězně neznámo kam a tam je pravděpodobně likvidují. Guido ukryje syna do plechové skříňky a sám jde hledat svoji ženu. Je při tom

však chycen a posléze i zastřelen. Giosué však opravdu přežije, vylézá ze skříňky právě v okamžiku, kdy do tábora vjíždí spojenecké americké tanky. Je tedy zachráněn a myslí si, že hru opravdu vyhrál, že za odměnu pojede domů tankem. Na cestě z tábora se pak šťastně shledává se svou matkou Dorou.

6.2.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech

Filmový snímek *Život je krásný* jsme v naší práci zařadili k okruhu Člověk ve společnosti, blíže k tématickým okruhům lidská setkání a vztahy mezi lidmi. Konkrétními podtématy jsou lidská solidarita a pomoc lidem v nouzi, dále i pak problémy lidské nesnášenlivosti. V očekávaných výstupech se pak tento film může odrazit ve schopnosti žáků rozpoznat propagandu a její působení na mínění a chování lidí, dále zhodnocení solidarity mezi lidmi, rozpoznání netolerantního chování, rasistických, xenofobních a extremistických projevů.

Z hlediska průřezových témat můžeme využít především téma Výchova demokratického občana, které vede žáky k toleranci, odpovědnosti a spravedlnosti v jednání. Žáci mají být schopni znát a uplatňovat práva jedince, ale i jeho povinnosti. V oblasti vědomostí, dovedností a schopností se budeme snažit rozvíjet především aktivní postoj v obhajování a dodržování lidských práv a svobod, v oblasti postojů a hodnot potom utváření hodnot jako spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance, odpovědnost, dále ohleduplnost a ochota pomáhat slabším. V neposlední řadě se také budeme snažit žáky přivést k respektování kulturní, etnických či jiných odlišností.

6.2.2 Konkrétní využití filmu ve výuce

Snímek *Život je krásný* využijeme jako motivační prvek v hodině, ve které budeme seznamovat žáky s osobou Nicholase Wintona²⁴ a se základními poznatky, které se holocaustu týkají.

Ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství se budeme věnovat oblasti Člověk ve společnosti, blíže pak tématu lidská setkání, podtématům lidská solidarita a pomoc lidem v nouzi. Předání historických poznatků o tématu holocaustu předpokládáme

²⁴ Zachránce českých židovských dětí.

od vyučujících Dějepisu.

Při vytváření vzorové hodiny jsme využili především informace z webových stránek www.holocaust.cz a ze stránek České televize www.ceskatelevize.cz, kde nalezneme informace k dokumentárnímu filmu *Síla lidskosti-Nicholas Winton*.

6.2.2.1 Návrh vyučovací hodiny

TÉMA HODINY: Ten, kdo zachrání jednu duši Izraele, jako by zachránil celý svět

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

- k učení – vyhledávání a třídění informací
- k řešení problémů – vnímání problémových situací v životě, nalezení vhodného řešení problémů
- komunikativní – formulace myšlenek a názorů, naslouchání druhým lidem, porozumění různým typům textů a záznamů, využití informačních a komunikačních technologií
- sociální a personální – přispění k diskusi ve třídě
- občanské – úcta k vnitřním hodnotám druhých lidí
- pracovní – bezpečné a účinné užívání vybavení učebny

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Žáci si uvědomí hodnotu pomoci druhým lidem, ukáží ji na konkrétním případě Nicholase Wintona. Seznámí se se základními pojmy, které se vztahují k holocaustu.

POMŮCKY:

- text písničky s vynechanými slovy²⁵
- počítače s připojením na internet
- pracovní listy – Nicholas Winton; holocaust²⁶

²⁵ Podtržené části textu nebudou v listech pro žáky vyplněny. Žáci si je při poslechu písničky vyplní sami.

²⁶ Pod otázkami je kurzívou uvedena předpokládaná odpověď.

STRUKTURA HODINY:

Na začátku hodiny dostane každý žák text písně Jaromíra Nohavici *Danse macabre*. V textu budou vynechaná slova, žáci je budou doplňovat během poslechu, tím se zajistí jejich pozornost. Bude následovat diskuse o tom, co si žáci myslí, že text znamená, o čem je. Předpokládáme, že se objeví odkaz k holocaustu a šesti milionů zavražděných lidí v koncentračních táborech během 2. světové války.

Vyučující napíše na tabuli téma hodiny: *Ten, kdo zachrání jednu duši Izraele, jako by zachránil celý svět. (Talmud, Sanhedrin 4:5)*. Vyučující bude klást otázky – Jak rozumíte tomuto výroku? Byl ve filmu *Život je krásný* někdo, kdo někoho zachránil? Kdo a jak? Byl ve filmu někdo, do koho byla vložena důvěra, že někoho zachrání? Kdo to byl? Udělal to nakonec? Znáte i další filmy, s podobnou tematikou? Vyjmenujte, řekněte stručně obsah, pokud si jej pamatujete. Znáte někoho, kdo skutečně někoho během 2. světové války zachránil? Těmito otázkami se chceme dostat k postavě Nicholase Wintona.

Žáci dostanou pracovní listy, jedni o Nicholasi Wintonovi, druzí o holocaustu, poté budou vyhledávat informace na webových stránkách. Po vyplnění pracovních listů oběma skupinami bude následovat rozdání opačných pracovních listů, než jaké každý žák dostal. Odpovědi, které žáci vyhledali, si navzájem předají. Každý žák bude mít tedy dva vyplněné pracovní listy. Na konci hodiny pak žáci zkontrolují správnost svých odpovědí společně s vyučujícím.

JAROMÍR NOHAVICA

DANSE MACABRE

(hudba a text Jaromír Nohavica)

Šest milionů srdcí vyletělo komínem
svoje malé lži si láska dnes promínem
budeme tančit s venkovany na návsi vesnice
budeme se smát
mám tě rád

Láska je nenávist a nenávist je láska
jedeme na veselku kočí bičem praská
v červené sametové halence
podobáš se Evě i Marii
dneska mě zabijí

Mé děti pochopily hledí na mě úkošem
třetí oko je prázdný prostor nad nosem
pánbůh se klidně opil levným balkánským likérem
a teď vospává
jinak to smysl nedává

PRACOVNÍ LIST – NICHOLAS WINTON

1) Kdy a kde se Nicholas Winton narodil?

19. května 1909 v Londýně.

2) Jakou jeho rodina vyznávala víru?

Winton pocházel z židovské rodiny.

3) V jakém oboru pracoval?

Byl bankovním úředníkem.

4) Kdy a proč se Winton zapojil do záchrany dětí z Československa?

Zapojil se v prosinci 1938. Požádal ho o to jeho přítel Martin Blake, který se tu podílel na transportech celých rodin do bezpečí.

5) Kam se Winton původně chystal?

Původně se chystal na dovolenou do švýcarských Alp.

6) Co všechno bylo nutné k tomu, aby mohlo být vybrané dítě transportováno do Anglie?

Bylo nutné zajistit pro dítě vízum, lékařské potvrzení, potvrzení o tom, že v Anglii je rodina, která se o dítě postará. Dále bylo nutné sehnat 50 liber na případné uhrazení nákladů při vrácení dítěte zpět do jeho vlasti.

7) Kolik bylo celkem vypraveno transportů s dětmi z Prahy?

Z Prahy bylo vypraveno 8 transportů.

8) Co se stalo s posledním chystaným transportem? V čem byl výjimečný?

Transport měl odjet 1. září 1939, ale ten den napadl Hitler Polsko a začala 2. světová válka, tím pádem se uzavřely všechny hranice, transport tedy neodjel. Měl to být největší vypravený transport, ve vlaku bylo připraveno na odjezd 250 dětí.

9) Kolik dětí bylo díky transportům Nicholase Wintona zachráněno?

Bylo zachráněno 669 dětí.

10) Jak se přišlo na to, že Winton zachránil tolik dětí?

Jeho manželka Grete v roce 1988 našla na půdě dokumenty dětí a dopisy jejich rodičů.

11) Setkal se někdy Winton s některými dětmi, které zachránil? Kdy? Kde?

Ano, setkal se s nimi v roce 1988 v televizním pořadu stanice BBC. Winton netušil, že lidé v hledišti jsou zachráněnými dětmi, oni naopak netušili, že Winton je jejich zachráncem.

12) Jaká vyznamenání dostal Winton za svůj čin?

Byl například vyznamenán Řádem Tomáše Garrigua Masaryka, který mu udělil 28. října 1998 tehdejší prezident České republiky Václav Havel. Anglická královna mu propůjčila titul člena Nejvznešenějšího řádu Britského impéria, Wintonovo celé jméno tedy zní Sir Nicholas Winton.

13) Co tě na osobě Nicholase Wintona zaujalo? Co si myslíš o jeho činu? Můžeme i dnes takto pomáhat?

PRACOVNÍ LIST - HOLOCAUST

1) Z jakých slov je vytvořeno slovo holocaust?

Holocaust pochází ze dvou řeckých slov – holos (celý) a kaustos (spálený).

2) Jak holocaustu říkají Židé?

Nazývají ho šoa, toto slovo znamená záhubu, zničení.

3) Jak bývá holocaust definován? Co je to?

Je to systematické a státem provozované pronásledování a hromadné vyvražďování osob. Nejčastěji je spojován s Židy, kteří byli pronásledováni a vražděni nacistickým Německem a jeho spojenci během 2. světové války.

4) Kolik Židů bylo během holocaustu za 2. světové války zavražděno?

Bylo zavražděno asi 6 milionů Židů.

5) Co bylo cílem tzv. konečného řešení?

Cílem bylo vyvražďení celé židovské populace.

6) Jakým způsobem bylo konečné řešení realizováno?

Byly zřízeny vyhlazovací tábory, ve kterých se lidé systematicky mučili, týrali a byli tráveni Cyklonem B v plynových komorách.

7) Vypiš vyhlazovací tábory, které byly zřízeny na území Polska.

Byly to vyhlazovací tábory Chełmno, Majdanek, Solibor, Treblinka, Bełżec, Osvětim-Březinka.

8) Co znamená výraz ghetto?

Část města, kde žijí buď dobrovolně, nebo nedobrovolně lidé stejného náboženského, národnostního či rasového původu.

9) Jaké bylo nejznámější židovské ghetto na českém území?

Ghetto Terezín

10) Co je zde v dnešních dnech?

Je zde památník, který připomíná oběti nacistické okupace.

11) Kdy si připomínáme Mezinárodní den obětí holocaustu? Proč byl stanoven právě tento den?

27. ledna, na památku osvobození tábora v Osvětimi.

12) Myslíš si, že i dnes je možné, aby byly některé skupiny lidí pronásledovány z podobných důvodů jako Židé za 2. světové války? Pokud ano, můžeme tomu nějak zabránit?

6.3 *Smradi*

Rok vzniku: 2002

Místo vzniku: Česká republika

Žánr: drama

Režie: Zdeněk Tyc

Hrají: Ivan Trojan, Petra Špalková, Zdeněk Dušek, Lukáš Rejsek, Jan Cina, Tomáš Klouda

Děj filmu se odehrává v malé vesničce kdesi na okraji Prahy. Přestěhovala se sem mladá rodina se třemi syny. Lukáš (Jan Cina) s Františkem (Lukáš Rejsek) jsou adoptovaní, oba dva mají romské předky, nejmladší Matěj (Tomáš Klouda) je pak vlastním dítětem rodičů. Konfliktní situace nastává, když se místnímu důchodci Bartákovi (Zdeněk Dušek) rozbije čelní sklo u auta. Ačkoliv nikoho neviděl, obviní z rozbití okna Františka, kterého slovně i fyzicky napadne. Otec (Ivan Trojan) syny brání, málem se s Bartákem i sám popere. Otec, Lukáš a František se domluví, že matce (Petra Špalková) nic neřeknou. Ta je v tu dobu v nemocnici s nejmladším synem, který je alergik a astmatik. Po návratu se však dozví, co se stalo, protože je při cestě ze školy opět napadne Barták. Tato kauza vyvrcholí tím, že důchodce podá trestní oznámení. Mezi tím chlapci prožívají mezi sebou pŕŕtky. Musí se vyrovnávat s každodenními konflikty, které jim přináší jejich barva kŕŕze. Negativní postoj Bartáka se odráží v životě celé rodiny. Matka je na děti v podstatě sama, otec odjíždí brzy ráno do práce, vrací se pozdě večer, celý chod domácnosti je tedy na ni. Napětí zapříčiní, že ve stresové situaci matka nazve své adoptované syny „černými hubami“, ti se rozhodnou, že utečou a najdou své vlastní rodiče. Druhý den pak odjedou s ještě jedním kamarádem ze školy do nákupního centra do Prahy. Mezi tím je po chlapcích vyhlášeno pátrání. Nakonec se však v pořádku vrátí domŕ.

6.3.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech

Film *Smradi* se dotýká zejména problému rasismu a xenofobie ve společnosti, vedle

toho i rodiny jako sociální instituce. Ve filmu můžeme nalézt tedy témata týkající se oblastí – Člověk ve společnosti, v tématických okruzích lidská setkání a vztahy mezi lidmi. Konkrétními tématy jsou pak rovnost a nerovnost lidí, konflikty v mezilidských vztazích a problémy lidské nesnášenlivosti. V očekávaných výstupech pak předpokládáme dosažení toho, že žáci budou umět rozpoznat netolerantní, rasistické, xenofobní a nesnášenlivé chování, doloží nutnost solidarity mezi lidmi a vzájemné pomoci.

Z hlediska oblasti Stát a právo můžeme tento film využít k tématu lidská práva, konkrétně práva dítěte a jejich ochrana. Očekávaným výstupem pak bude schopnost přiměřeně uplatnit práva a svobody.

Tento film svým motivem života romských chlapců přímo vybízí k zařazení průřezového tématu Multikulturní výchova. Ta žáky vede k poznání různých kultur, k seznámení s jejich tradicemi a hodnotami.

V naší práci se však budeme věnovat primárně tématu Stát a právo.

6.3.2 Konkrétní využití filmu ve výuce

U snímku *Smradi* předpokládáme zařazení jako motivačního prvku při výkladu učiva, které se týká tématu rodiny a jejich právních úprav. Předpokládáme, že ještě před filmem by měla být zařazena témata Listina základních lidských práv a svobod a Úmluva o právech dítěte. V našem návrhu hodiny pak můžeme pracovat již za předpokladu, že žáci jsou se základními myšlenkami a údaji těchto dvou dokumentů seznámeni.

Uvedená vzorová hodina bude následovat po zhlédnutí snímku. Zaměříme se v ní na téma rodiny a právní úpravy vztahů v ní.

6.3.2.1 Návrh vyučovací hodiny

TÉMA HODINY: Máma + táta + děti = rodina

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

- k učení – vyhledávání a třídění informací, kritické porovnávání získaných

informací

- k řešení problémů – vnímání problémových situací, vyhledání informací vztahujících se k danému problému, objevování variant řešení
- komunikativní – formulace myšlenek a názorů, naslouchání promluvám druhých lidí
- sociální a personální – spolupráce ve skupině, diskuse v malé skupině, respekt k druhým lidem
- občanské – vědomí práv a povinností, respekt

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Žáci si zopakují již získané znalosti a dovednosti, které se váží k tématu lidských práv a k právům dítěte. Osvojí si pojem náhradní rodinná péče, dokáží charakterizovat jednotlivé druhy a uvést jejich výhody a nevýhody.

POMŮCKY:

- prázdné listy a psací potřeby
- nakopírované listy s body, které se týkají dokumentu Úmluva o právech dítěte
- kartičky na rozdělení do skupin

STRUKTURA HODINY:

Na začátku hodiny vybraný žák zopakuje ve stručnosti, o čem byl zhlédnutý snímek *Smradi*. Poté dostane každý žák nakopírovaný papír s různými body, které obsahuje Úmluva o právech dítěte. Z nich potom žáci vyberou alespoň 2 práva, o kterých si myslí, že jsou ve filmu naplňována, a alespoň 2, která podle nich dodržována nejsou. Následně žáci, kteří budou chtít, přečtou své vybrané body a zdůvodní, proč zvolili právě je.

Vyučující napíše na tabuli body *právo na domov* a *právo žít s rodiči, žít v rodině*. Následuje diskuse o tom, jak byla tato práva konkrétně ve filmu dodržována a naplňována. Cílem je dostat se společně se žáky k tématu adopce/osvojení.

Následuje výklad, kterým vyučující přiblíží žákům téma adopce a pěstounské péče.

Adopce je státem garantovaná a zákonem ošetřená forma rodinné péče, kterou poskytují adoptivní rodiče adoptovanému dítěti. Tím se myslí většinou manželé, ale mohou to být i jednotlivci, kteří přijmou za vlastní dítě, které je opuštěné a není jejich biologickým dítětem. Mezi rodiči a dítětem pak vznikají ta samá práva a povinnosti, které mají vůči svým dětem rodiče biologičtí. Osvojit lze pouze takové dítě, které je nezletilé, které je již narozené a které je tzv. právně volné. Právně volné dítě je takové, o které jeho biologičtí rodiče či zákonní zástupci neprojevují zájem, dále pak takové, jehož rodiče či zákonní zástupci souhlasí s tím, aby bylo dítě adoptované.

Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje zabezpečení dítěte a zahrnuje i odměnu tomu, kdo si dítě do pěstounské péče vezme. Pěstoun může zastupovat dítě v běžných záležitostech, pro mimořádné záležitosti (např. vystavení cestovního pasu) je vyžadován souhlas zákonného zástupce. Svazek mezi dítětem a pěstounem zaniká ve chvíli, kdy dítě dosáhne plnoletosti. Pěstounská péče může být také zrušena soudem. Většinou se uplatňuje u těch dětí, u kterých je adopce nemožná – např. děti starší, skupiny sourozenců a podobně. V praxi se uplatňují dvě formy pěstounské péče – individuální a hromadná (SOS vesničky).

Z výkladu si žáci vytvoří krátký zápis do sešitů. Následně se žáci rozdělí do dvojic a pokusí se napsat, co si z výkladu zapamatovali, zaměří se především na rozdíly mezi pěstounskou péčí a adoptací. Poté práci zkontrolujeme tím, že každá dvojice řekne jeden bod, který vymyslela. Žáky rozdělíme do čtyř skupin rozlosováním kartiček, na kterých budou uvedena následující témata: výhody adopce; nevýhody adopce; výhody pěstounské péče; nevýhody pěstounské péče. Každá skupina na papír napíše vše, co je k danému tématu napadne, mohou využít i příklady z praxe, pokud nějaké znají. Bude následovat prezentace každé skupiny, při které ostatním žákům objasní svá stanoviska k danému tématu.

V závěru hodiny pak zopakujeme získané poznatky, žáci budou mít prostor k tomu, aby se k danému tématu a jeho výuce vyjádřili.

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

- právo na respektování své osoby bez ohledu na etnický původ, barvu kůže či vyznání
- právo být součástí společenství
- právo na státní občanství
- právo na domov
- právo žít s rodiči, žít v rodině
- právo na ochranu před tělesným a duševním týráním
- právo mít své kamarády
- právo učit se a vzdělávat se
- právo na vlastní názor
- právo na ochranu zdraví
- právo na ochranu před násilím a špatným zacházením
- právo na volný čas
- právo rozvíjet své zájmy a nadání

6.4 *Billy Elliot*

Rok vzniku: 2000

Místo vzniku: Velká Británie

Žánr: drama, komedie

Režie: Stephen Daldry

Hrají: Jamie Bell, Julie Walters, Gary Lewis, Jamie Draven

Billy Elliot (Jamie Bell) je jedenáctiletý chlapec, který žije společně se svým otcem (Gary Lewis), starším bratrem Tonym (Jamie Draven) a starou babičkou v malém hornickém městě na severu Británie. Městem zmítají sociální nepokoje spojené s hornickou stávkou. Billy si žije svůj obyčejný život, chodí do školy a na box, na který ho přihlásil jeho otec. Ten však Billyho nebaví. Jednoho dne se v tělocvičně objeví paní Wilkinsonová, která vede hodiny baletu. Billy měl hudbu a tanec rád odjakživa, takže se k balerínám přidá. Paní Wilkinsonová u Billyho rozpozná velký talent. Dohodnou se, že ho bude trénovat, aby se mohl přihlásit na konkurz do prestižní baletní školy. To se ale nemají dozvědět jeho otec s bratrem, kterým připadá tanec změkčilý. Pro Billyho je to ale cesta k tomu, aby něčeho dosáhnul, aby se dostal z dělnické vrstvy pryč. Po počátečních problémech a peripetiích nakonec otec souhlasí s tím, aby Billy na konkurz jel, protože pochopí, že je to pro jeho syna šance na lepší život než jaký má on a jeho starší syn. Billy nakonec opravdu uspěje a na baletní školu nastoupí.

6.4.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech

Film *Billy Elliot* jsme vybrali se záměrem jeho použití v oblasti Člověk jako jedinec. Jeho využití je vhodné především v těchto tématech – podobnost a odlišnost lidí a osobní rozvoj. Můžeme využít konkrétně podtémat osobní vlastnosti, dovednosti a schopnosti; vrozené předpoklady; osobní potenciál; životní cíle a plány či význam motivace, aktivity, vůle a osobní kázně při seberozvoji.

Očekávané výstupy, které lze sledovat, jsou následující – žáci objasní, jak může

realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti vést k pozitivnímu ovlivnění rozhodování, vztahů s druhými lidmi i kvality života, dále popíší a objasní důležitost rozvíjení osobních předností, překonávání nedostatků a pěstování zdravé sebedůvěry.

V rámci průřezových témat film využijeme v tématu Osobnostní a sociální výchova. Zde se budeme zaměřovat na to, aby žáci porozuměli sobě samým, ale i druhým, aby si utvořili pozitivní vztah k sobě i ostatním. Tématicky se budeme věnovat sociální výchově, tématu seberegulace a sebeorganizace, konkrétně podtématu stanovení osobních cílů a kroků k jejich splnění.

6.4.2 Konkrétní využití filmu ve výuce

Snímek *Billy Elliot* se zabývá především otázkou volby činnosti, která by člověka naplňovala. Hodina tedy bude zaměřená na to, aby si žáci uvědomili, jaké mají potřeby, čeho by chtěli v budoucnosti dosáhnout. V oblasti Člověk jako jedinec zařadíme téma osobní rozvoj, konkrétně životní cíle a plány.

Žáci si uvědomí nejen své potřeby, ale budou se snažit najít i cestu, jak jejich uspokojení dosáhnout.

6.4.2.1 Návrh vyučovací hodiny

TÉMA HODINY: Čeho bych chtěl/a dosáhnout?

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

- k učení – zvolení vhodných metod a strategií vlastního vzdělávání, vytváření pozitivního vztahu k učení
- komunikativní – formulace a vyjadřování myšlenek
- sociální a personální – diskuse ve skupině, vytvoření pozitivní představy o sobě samém,
- občanské – respektování přesvědčení druhých lidí

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Žáci si uvědomí potřebu znalosti svých potřeb. Zároveň si uvědomí důležitost znalosti sebe samého, posoudí vliv svých vlastností a schopností na plány do budoucna.

POMŮCKY:

- listy s předtištěnými otázkami

STRUKTURA HODINY:

Hodina bude zahájena volným psaním na téma *Výsněné povolání*. Na tuto aktivitu žákům vyčleníme asi 5 minut. Následně necháme ty, kteří chtějí své psaní přečíst.

Následně vyučující nakreslí na tabuli Maslowovu pyramidu potřeb. Žáci si zopakují, co je to potřeba – *neodstatek něčeho, co si přejeme, co chceme*. Žáci se zamyslí nad svými aktuálními potřebami a pokusí se je zařadit k jednotlivým stupňům pyramidy.

Následuje řízená diskuse, při které se žáci zamyslí nad tím, jaké potřeby měl Billy, jaké měl jeho otec a jaké měl jeho bratr Tony. Zároveň se pokusí vysvětlit, proč je důležité před volbou svého povolání znát své potřeby a sebe sama. Zamyslí se i nad tím, jak je možné sama sebe poznat.

Bude následovat činnost s názvem *Jak mě znají ostatní?* Každý žák dostane list z otázkami, podepíše jej a odevzdá učiteli. Vyučující rozdá listy tak, aby nikdo neměl ten svůj. Každý žák pak bude vyplňovat, co si myslí o tom spolužákovi, kterému list vyplňuje. Žáci se pak dozvědí, jak se navzájem znají, co si o nich druzí lidé myslí. Kdo bude chtít, může se o nové poznatky o sobě podělit s ostatními žáky.

Na závěr hodiny je zařazena činnost, při které si každý žák položí následující otázky: *Čeho si na sobě cením? V čem bych se chtěl/a zdokonalit? Co bych na sobě chtěl/a změnit? Jaké vlastnosti bych chtěl/a mít?* U posledních tří napíše také to, jakým způsobem na jednotlivých činnostech budou pracovat, kdy konkrétně by jich chtěli dosáhnout.

MASLOWOVA PYRAMIDA POTŘEB

JAK MĚ ZNAJÍ OSTATNÍ?

- 1) Co dělám nejraději ve volném čase?
- 2) Jaká je moje oblíbená barva?
- 3) Zajímám se o módu?
- 4) Jaký druh hudby rád/a poslouchám?
- 5) Jaké je mé oblíbené zvíře?
- 6) Jaká je má nejlepší vlastnost?
- 7) Chci žít jednou ve městě nebo na vesnici?
- 8) Jaký mám rád/a sport?
- 9) Který předmět mám nejraději?
- 10) Jaké je mé oblíbené roční období?
- 11) Jakému povolání bych se chtěl/a věnovat?
- 12) Co bych na sobě chtěl/a změnit?
- 13) Chtěl/a bych být slavný/á?
- 14) Co bych udělal/a s milionem korun?

6.5 *Občan Havel*

Rok vzniku: 2007

Místo vzniku: Česká republika

Žánr: dokument

Režie: Pavel Koutecký, Miroslav Janek

Hrají: Václav Havel, Ivan Medek, Olga Havlová, Dagmar Havlová, Václav Klaus, Miloš Zeman

Občan Havel je sběrný dokument, který mapuje více než třináct let života Václava Havla. První záběry filmu diváky seznamují s tím, jak se Havel ve společnosti svých blízkých spolupracovníků připravuje na oznámení kandidatury na prezidenta České republiky. Diváci jsou zavedeni nejen do Havlova pracovního zákulisí, díky kterému odhalují politická jednání, ale i do jeho soukromí. Seznamují se s tím, jak prožíval obě volby do prezidentské funkce. Vedle vysokých politických jednání odhalují například i Havlovu iniciativu proti zavření kavárny Slavie. Ze soukromí je poodkryt jeho vztah ke dvěma důležitým ženám jeho života – k první manželce Olze a ke druhé manželce Dagmar.

6.5.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech

Dokumentární snímek *Občan Havel* je v rámci výuky vzdělávacího oboru Výchova k občanství využitelný především v oblastech Člověk ve společnosti a Stát a právo. Z oblasti Člověk ve společnosti vidíme jako korespondující téma naše vlast – konkrétně podtéma významná osobnost. Očekávaným výstupem pak bude objasnění důležitých symbolů našeho státu, mezi které osoba Václava Havla bezpochyby patří. V oblasti Stát a právo se můžeme zaměřit na témata – principy demokracie a lidská práva. Na poli principů demokracie předpokládáme využití podtémat znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu, v oblasti lidských práv pak podtématu základní lidská práva a jejich ochrana, poškozování lidských práv.

Z hlediska průřezových témat pak můžeme zařadit Výchovu demokratického

občana, kde se žáci seznámí se základními principy demokracie a demokratického rozhodování a zřízení. Dalším rozvíjeným tématem mohou být především lidská práva.

V naší práci se však budeme věnovat především osobě Václava Havla jako významné osobnosti našeho státu.

6.5.2 Konkrétní využití filmu ve výuce

Záměrem tohoto návrhu vyučovací hodiny bude seznámení žáků s Václavem Havlem jako významnou osobností naší země. Tato činnost bude zařazena ještě před promítání dokumentárního snímku *Občan Havel*. K tomuto řešení přistupujeme s ohledem na to, že pro žáky je tento snímek do jisté míry obtížný bez pochopení předchozích souvislostí. To vyplynulo z žakovského hodnocení snímku, které proběhlo písemnou formou na Základní škole Třebíč, Benešova (viz příloha č. 1)

V hodině se zaměříme pouze na osobnost Václava Havla. Předání historických poznatků týkajících se doby komunistického režimu a listopadovém převratu bychom přenechali vyučujícím, kteří jsou kompetentní k vyučování vzdělávacího oboru Dějepis. Tím i naplnujeme snahu o bližší spolupráci mezi jednotlivými vyučujícími.

Ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství se budeme věnovat oblasti Člověk ve společnosti, konkrétně tématu naše vlast a podtématu významná osobnost.

Při vytváření životopisu Václava Havla jsme využili především informací, které jsou dostupné na jeho internetových stránkách www.vaclavhavel.cz.

6.5.2.1 Návrh vyučovací hodiny

TÉMA HODINY: Václav Havel

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

- k učení – vyhledávání a třídění informací
- komunikativní – formulace myšlenek a názorů, schopnost výstižného vyjadřování, přednesení kultivovaného projevu
- sociální a personální – spolupráce ve skupině, diskuse v malé skupině
- občanské – respekt k tradicím, ochrana kulturního a historického bohatství

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Žáci dokáží zdůvodnit, proč je Václav Havel důležitou osobností naší republiky. Objasní, jakým způsobem se zapsal do historie země, do jejího kulturního bohatství.

POMŮCKY:

- barevné kolíčky
- obálky
- fotografie Václava Havla
- životopis Václava Havla

STRUKTURA HODINY:

Žáci budou rozděleni do pěti skupin podle barevných kolíčků, které si vylosují. Každá skupina poté dostane obálku, v níž bude 7 lístečků, na kterých budou napsána následující hesla: politik; filosof; spisovatel; mluvčí Charty 77; vůdčí osobnost politických změn v listopadu 1989; poslední prezident Československa; první prezident České republiky. Žáci budou mít za úkol podle uvedených indicií zjistit, jaké je téma hodiny. Vyučující vylepí fotografii Václava Havla na tabuli.

Poté bude žákům rozdán životopis Václava Havla. Každá skupina si jej prostuduje. Mezi tím vyučující zadá každé skupině téma, kterému se bude ta která skupinka

věnovat. Bude se jednat o témata: Václav Havel – spisovatel a dramatik; Václav Havel a Charta 77; Václav Havel a politické události listopadu 1989; Václav Havel – prezident; Václav Havel a charita. Každá skupina bude mít za úkol v životopisu vybrat oblast, která je jí zadána, a z ní udělat stručný výtah, který bude prezentovat ostatním žákům. Jednotlivé výtahy budou zapsány do sešitů a vytvoří tak zápis.

Žákům tedy budou podány informace o Václavu Havlovi hned dvakrát, jednou si je sami přečtou, podruhé je vyslechnou při prezentaci jednotlivých skupin.

ŽIVOTOPIS VÁCLAVA HAVLA

Václav Havel se narodil 5. října 1936 v Praze. Vzhledem k tomu, že pocházel z podnikatelské rodiny, která byla zároveň i intelektuálně založena, bylo Havlovi znemožněno po ukončení základní školy v roce 1951 studovat. Vyučil se tedy chemickým laborantem, ale nevzdal se ani touhy po vzdělání a v roce 1954 ukončil studium na večerním gymnáziu. Nebyl však přijat na žádnou vysokou školu humanitního zaměření, začal tedy studovat na Vysokém učení technickém, ale odtud po dvou letech sám odešel. Po absolvování povinné základní vojenské služby pracoval jako jevištní technik nejprve v Divadle ABC, poté v Divadle Na Zábradlí. Při zaměstnání vystudoval dramaturgii na DAMU. Po studiích pracuje i nadále v Divadle Na Zábradlí, kde je zaměstnán na pozici dramaturga, později byl i asistentem režie u Alfréda Radoka.

Od svých dvaceti let Havel publikoval studie a články v různých literárních a divadelních časopisech. V Divadle Na Zábradlí pak byly uvedeny i jeho divadelní hry – mezi nejnámější patří hra *Zahradní slavnost*. Mezi jeho další významné hry můžeme zařadit například *Audienci*, *Vernisáž*, *Vyrozumění*, *Odcházení*. Kromě divadelních her je Havel autorem knih, které vypovídají o době, ve které vznikly, například *Dálkový výslech* či *Dopisy Olze*. Ve svých dílech upozorňuje především na krizi, která vládne v mezilidských vztazích, na úpadek komunikace mezi lidmi. Havel byl v 60. letech předsedou „Klubu nezávislých spisovatelů“, zároveň otiskoval své příspěvky v kulturním měsíčníku *Tvář*.

Po potlačení tzv. Pražského jara v srpnu 1968 vystupoval aktivně proti

politickému útlaku, který byl pro tuto dobu příznačný. V tu dobu musel odejít z divadla a živil se například jako dělník v pivovaru. Mimo to byl i několikrát vězněn za své nesouhlasné názory s komunistickým režimem. Vyvrcholením jeho protipolitické činnosti bylo spoluzaložení Charty 77, stal se jedním z jejích mluvčích. Charta 77 bylo neformální občanské sdružení, které kritizovalo především nedodržování občanských a lidských práv, které ale bylo pro tehdejší ČSSR závazné. Chartu 77 podepsalo mnoho odpůrců komunistického režimu, následně byli postihováni například vyhazovem ze zaměstnání, jejich děti nesměly studovat, byli nuceni odejít do emigrace, byli pronásledováni policií a následně byli i vězněni.

V listopadu 1989 došlo k tzv. Sametové revoluci. Tento název označuje politické události, které se odehrály mezi 17. listopadem a 29. prosincem 1989. Vše začalo poklidnou demonstrací studentů, která byla ale brutálně potlačena. 19. listopadu bylo ustanoveno Občanské fórum, které usilovalo o politické změny v Československu. Václav Havel byl jednou z jeho vůdčích osobností. 29. prosince 1989 byl zvolen novým československým prezidentem.

Havlovo první prezidentské období trvalo půl roku, zavázal se především k tomu, že Československo dovede ke svobodným volbám, což také splnil. Podruhé byl zvolen prezidentem 5. července 1990. Tři měsíce před skončením svého mandátu však odstoupil z důvodu hrozby rozdělení republiky na Česko a Slovensko. I po rozdělení byl však zvolen prvním prezidentem České republiky a v jejím čele zůstal po dvě funkční období, to znamená do 2. února 2003. Během této doby se podařilo vrátit Českou republiku „zpět do Evropy“, což bylo i heslo Sametové revoluce.

V životě Václava Havla se objevily dvě důležité ženy. První z nich je Olga Havlová, se kterou se oženil již v roce 1964. Společně pak prožili nejen těžké období, kdy byl Havel pronásledován a vězněn, ale stála mu po boku i při jeho vrcholné politické kariéře. V roce 1990 založili nadaci Výbor dobré vůle, která se věnovala pomoci tělesně a mentálně postiženým. V roce 1996 však Olga zemřela, což byl pro Havla podle jeho slov „nejtěžší okamžik v životě“. Ve stejném roce byl sám těžce nemocný a oporou mu byla jeho přítelkyně Dagmar Veškrnová, kterou si v lednu 1997 vzal za svou druhou ženu. Společně s ní založil Nadaci Václava a Dagmar Havlových Vize 97, která

podporuje humanitární, zdravotní a vzdělávací projekty.

Od ukončení své prezidentské funkce se věnuje především problematice dodržování lidských práv ve světě a také literární tvorbě. Za své literární dílo, ale i celoživotní úsilí o dodržování lidských práv obdržel Havel řadu státních vyznamenání, mezinárodních cen a čestných doktorátů.

6.6 Můj růžový život

Rok vzniku: 1997

Místo vzniku: Francie

Žánr: komedie, drama

Režie: Alain Beliner

Hrají: Georges Du Fresne, Michele Laroque, Jean-Philippe Écoffey, Helene Vincent

Do idylické čtvrti na maloměstě se stěhují manželé Hanna (Michele Laroque) a Pierre (Jean-Philippe Écoffey) se svými čtyřmi dětmi. Pierre zde získal práci, jeho sousedem je zároveň i jeho šéf Albert. Rodina pořádá zahradní párty, na které se chtějí svým novým sousedům představit. Nejmladší syn Ludovik si na oslavu oblékne dívčí šaty. Ludovik nechce být chlapcem, touží být dívkou, rád si hraje s panenkami, obléká se do dívčích šatů. Rodina to zpočátku toleruje, matka Hanna si myslí, že v jeho věku si hledá svoji identitu, nepozoruje na tom nic špatného. Velkou oporou je Ludovikovi i jeho babička (Helen Vincent). Ludovik se spřátelí s Albertovým synem Jeromem. Okolí začne upozorňovat na to, že Ludovikovo chování není úplně v pořádku. Hanna s Pierrem se rozhodnou, že budou se synem navštěvovat psycholožku, snaží se mu najít chlapecké zájmy jako je například hraní fotbalu. Vše vyvrcholí při školním divadelním představení, kde se Ludovik převlékne za Sněhurku. Rodiny z okolí pak sepiší petici, ve které po řediteli školy požadují, aby Ludovik školu opustil. Otec Pierre dostane v práci výpověď. Ludovik se stěhuje ke své babičce, protože jeho matka už přestává situaci zvládat. Rodina se nakonec stěhuje do jiného města, protože otec tam dostal práci. Zde se Ludovik seznámí s dívkou, která má stejný problém jako on, chce se být chlapcem.

6.6.1 Využitelnost filmu ve vybrané oblasti RVP a v průřezových tématech

Snímek *Můj růžový život* můžeme využít ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství a to především v oblastech Člověk ve společnosti a Člověk jako jedinec. V oblasti Člověk ve společnosti se jedná především o témata lidská setkání a vztahy mezi lidmi, v oblasti Člověk jako jedinec pak o témata podobnost a odlišnosti lidí a vnitřní svět člověka. V naší práci budeme věnovat pozornost tématu vnitřní svět člověka, konkrétně podtématu stereotypy v posuzování druhých lidí. Očekávané výstupy, které lze sledovat, jsou následující – žáci objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jejich rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života; dále pak objasní význam vůle při dosahování cílů a překonávání překážek.

Z hlediska průřezových témat lze využít především téma Osobnostní a sociální výchova. Žáci mohou být rozvíjeni ve všech třech tématických oblastech – osobnostní, sociální a morální rozvoj. V osobnostním rozvoji se jedná o téma sebepoznání a sebepojetí, konkrétně o podtéma můj vztah ke mně samému. V sociálním rozvoji je o téma mezilidské vztahy – chování podporující dobré vztahy, empatie a pohled na svět očima druhého, respektování, podpora, pomoc. V morálním rozvoji pak můžeme rozvíjet téma řešení problémů a rozhodovací dovednosti – dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí, problémy v mezilidských vztazích.

Přínosem uvedeného průřezového tématu je v oblasti vědomostí, dovedností a schopností to, že žáky vede k porozumění sobě samému a druhým a dále napomáhá ke zvládnutí vlastní chování. V oblasti postojů a hodnot pak žákům pomáhá utvářet pozitivní (nezraňující) postoj k sobě samému a k druhým.

6.6.2 Konkrétní využití filmu ve výuce

Film *Můj růžový život* využijeme v oblasti Člověk jako jedinec, v tématu vnitřní svět člověka, zde se budeme věnovat tématu stereotypy v posuzování druhých lidí. Žáci si uvědomí, že je důležité vnímat jednotlivce jako individualitu, ne stereotypně. Zároveň poznají, jak je jejich spolužáci vnímají.

6.6.2.1 Návrh vyučovací hodiny

TÉMA HODINY: Jak mě vnímají ostatní?

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

- k řešení problémů – vnímání problémových situací, rozvoj kritického myšlení
- komunikativní – formulace myšlenek a názorů, naslouchání druhým,
- sociální a personální – spolupráce ve skupině, diskuse ve skupině i ve třídě
- občanské – respektování přesvědčení druhých lidí,
- pracovní – účinné využívání materiálů

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Žáci si uvědomí nebezpečí stereotypního posuzování lidí, uvědomí si, že každý člověk má své kladné stránky.

POMŮCKY:

- barevná lepící kolečka
- prázdné listy papíru
- obrázky lidí

STRUKTURA HODINY:

Na začátku hodiny se žáci rozdělí do skupin asi po pěti lidech. V každé skupině si vždy jeden sedne před ostatní a ti o něm říkají pouze pozitivní věci. Vždy jeden ze skupiny zapisuje výčet pozitivních vlastností a předností každého „bombardovaného“. Všichni žáci se vystřídají, každý je chválen jednu minutu. Poté každý žák dostane výčet, který mu jiný spolužák zaznamenal na papír. Vyučující poté

vyzve žáky, aby ten, kdo chce, řekl, jak se u této činnosti cítil.

Celá třída si sedne do kruhu, každému žákovi rozdá papír. Žáci se zamyslí nad tím, jaké kladné vlastnosti a přednosti by přiřadili k hlavnímu hrdinovi filmu *Můj růžový život* Ludovikovi. Poté budou o svých nápadech diskutovat.

Pomocí hry s názvem *tečkovaná* rozdělíme žáky do pěti skupin. Žákům nalepíme na záda barevná kolečka, podle kterých se budou muset beze slov najít. Každá skupina potom dostane obrázek člověka. Společně promyslí, jaký by tento člověk asi mohl být, jaké by mohl mít vlastnosti, zájmy, jaké by mohl dělat povolání apod. Po diskusi ve skupině bude následovat představení výsledků práce ostatním spolužákům.

Se spolužáky a s vyučujícím budou žáci diskutovat o tom, podle kterých kritérií určili jednotlivé informace o lidech na obrázcích. Vyučující vysvětlí pojmy *stereotyp – navykly ustálený vzorec chování*, a *předsudek – prisuzování vlastností lidem na základě výrazného rysu, aniž bychom je skutečně znali*, zároveň objasní, z čeho vznikají. Následují otázky vyučujícího – Znáte nějaké přesudky? Jakých skupin se týkají? Jaké předsudky se ke konkrétní skupině vážou? Jaké předsudky mělo vůči Ludovikovi jeho okolí?

V závěru hodiny se žáci zamyslí nad tím, jestli i vůči nim může mít někdo nějaký předsudek, případně jaký.

Obr. 1: punker

Obr. 2: Vietnamka

Obr. 3: blondýnka

Obr. 4: brýle

Obr. 5: Rom

Dostupnost obrázků z webových stránek.²⁷

²⁷ Obr. 1 http://nd01.blog.cz/874/198/47b35ffe57_32703930_o2.jpg

Obr. 2 http://do.blog.idnes.cz/blogger/3622/blogger_57.jpg

Obr. 3 <http://www.andor.cz/images/icons/personsicons/rikki105233.jpg>

Obr. 4 http://www.novusoptik.cz/imgodkaznik/29_odkaznik_img.jpg

Obr. 5

http://mm.denik.cz/58/25/vidnava_stara_cervena_voda_romove_stehovani_anglie_denik_clanek_solo.jpg

Závěr

Cílem naší práce bylo popsat využitelnost filmů a filmového klubu na základní škole. Zpočátku jsme si vymezili, jak film funguje z hlediska prostředků komunikace, se kterými se setkáváme v každodenním životě.

Film vznikl již na konci 19. století a záhy se stal nedílnou součástí života obrovské masy lidí. Nejdříve měl primárně funkci informační a vzdělávací, později se trvale usadil i na poli zábavy. Zpočátku lidé mohli vidět filmy pouze v kinech, s rozmachem televize se však stal tento umělecký počín dostupný téměř každému. S nástupem různých přenosných médií, na kterých bylo možno filmy uchovávat, se značně změnila i svoboda volby, který z filmů chce divák samotný zhlédnout. Vzhledem k této skutečnosti je pak více než vhodné začít s výchovou filmového diváka již v raném věku.

Jednou z možností jsou filmové projekce v rámci školního prostředí. Považujeme za vhodné zařadit filmovou výchovu do výchovného i vzdělávacího procesu právě s ohledem na to, že dnešní děti a mládež se s tímto druhem umění setkávají téměř všude. Nejde však pouze o zhlédnutí filmu a zpracování jeho témat ve vyučovacích hodinách. Pravidelné návštěvy kin a jiných kulturních zařízení se velmi pozitivně odráží i v tom, že žáci získají povědomí o tom, jak se na těchto místech chovat, v praxi si ověří své poznatky, které se týkají společenského chování, v neposlední řadě můžeme na žáky působit v oblasti problematiky pirátského kopírování filmů.

Jak vyplynulo z dotazníkového šetření, projekt filmového klubu je velmi pozitivně vnímán jak ze strany vyučujících, tak i samotných žáků. Tato metoda výuky nabízí nepřeberné množství možností, jak ji využít. Záleží pouze na vyučujících, jak dalece jsou schopni s náměty z filmů pracovat. Právě díky zpracování vzorového dramaturgického plánu se nám ukázala širší využitelnosti různých filmů. V neposlední řadě se jeví výhodné i to, že vyučující jsou svým způsobem nuceni k mezioborové spolupráci, protože témata některých filmů je nutné zařadit do více vzdělávacích oborů, aby byli žáci vůbec schopni pochopit nastíněnou problematiku v co nejširší míře.

Tato práce si dala za úkol ve stručnosti nastínit možnosti, které zařazení filmového

klubu do procesu vzdělávání nabízí. Domníváme se, že je možné předpokládat hlubší zpracování některých možností, které zde byly zmíněny. Může se jednat o praktickou oblast zřízení takového projektu školou a kulturním střediskem, které má škola v dosahu, či o podrobnější rozpracování možností jednotlivých vzdělávacích oblastí.

Seznam literatury a použitých zdrojů

Bergan, R. *Film : Historie, žánry, světový film, režiséři od A do Z, 100 nejlepších filmů*. Praha : Slovart, 2008. 528 s. ISBN 978-80-7391-136-2.

Čulík, J. *Jací jsme : Česká společnost v hraném filmu devadesátých a nultých let*. Brno : Host, 2007. 653 s. ISBN 978-80-7294-254-1.

Níkl, J. *Didaktické aspekty technických výukových prostředků*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2002. 63 s. ISBN 80-7083-635-0.

Monaco, J. *Jak číst film : Svět filmů, médií a multimédií : Umění, technologie, jazyk, dějiny, teorie*. Praha : Albatros, 2004. 735 s. ISBN 80-00-01410-6.

Rambousek, V. *Technické výukové prostředky*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 302 s.

Thompson, K. - Bordwell, D. *Dějiny filmu : Přehled světové kinematografie*. Praha : AMU : NLN, 2007. 827 s. ISBN 978-80-7331-091-2.

Internetové odkazy

Asociace českých filmových klubů – www.acfk.cz

Česká televize – www.ceskatelevize.cz

Československá filmová databáze – www.csfd.cz

Film a škola – www.filmaskola.cz

Holocaust – www.holocaust.cz

Jeden svět na školách – www.jedensvetnaskolach.cz

Metodický portál RVP – www.rvp.cz

Práva dětí ve světě dospělých – www.detskaprava.cz

Projekt náhradní rodinné péče – www.adoptce.com

Stránky Základní školy Třebíč, Benešova – www.zsbenesova.cz

Stránky Václava Havla – www.vaclavhavel.cz

Stránky filmu Občan Havel – www.obcanhavel.cz

Seznam příloh

Příloha A

Dramaturgické plány jednotlivých ročníků Bijásku na Základní škole Třebíč,
Benešova

Příloha B

„Pokusy o recenze“ - školní časopis GAG-BEN²⁸

Příloha C

Plakáty vytvořené ke zhlédnutým filmům v Bijásku

²⁸ Dostupné online z http://www.zsbenesova.cz/storage/1270152261_sb_gagben_032010.pdf

Přílohy

Příloha A - Dramaturgické plány jednotlivých ročníků Bijásku na Základní škole Třebíč, Benešova

1996/1997

Jízda (1994)
Golet v údolí (1994)
Valérie a týden divů (1970)
Údolí včel (1967)
Vynález zkázy (1958)
Mnoho povyku pro nic (1993)

1997/1998

Hrdinové mého dětství (1995)
Romeo a Julie (1996)
Bílá smršť (1996)
Ostře sledované vlaky (1966)
Mnoho povyku pro nic (1993)
Malé ženy (1994)
Marian (1996)

1998/1999

Jak to začalo (1968)
Apollo 13 (1995)
Láska a válka (1996)
Sedm let v Tibetu (1997)
Marvinův pokoj (1996)
Opus pana Hollanda (1995)
Balada pro banditu (1964)

1999/2000

Bídníci (1998)
Život je krásný (1997)
Můj růžový život (1997)
Dobrý Will Hunting (1997)
Mravenec Z (1998)
Zamilovaný Shakespeare (1998)

2000/2001

Všichni moji blízcí (1999)
Vikingové (1999)
Anna a král (1999)
Královna Alžběta (1998)
Kytice (2000)
Hlavní nádraží (1998)

2001/2002

Gladiátor (2000)
Slepičí úlet (2000)
Billy Elliot (2000)
Čokoláda (2000)
Rebelové (2001)
Tmavomodrý svět (2001)
Pearl Harbor (2001)

2002/2003

Amélie z Montmartru (2001)
Mandolína kapitána Corelliho (2001)
Čínská lázeň (1999)
Moulin Rouge (2001)
Synův pokoj (2001)
Otesánek (2000)

2004/2005

Kámoš (2003)
Good Bye, Lenin! (2003)
Charlotte Gray (2001)
Pán velryb (2002)
Návrat (2003)
Rozmarné léto (1967)

2006/2007

Pýcha a předsudek (2005)
Slavíci v kleci (2004)
Commitments (1991)
Mnichov (2005)
Oliver Twist (2005)
Všichni dobří rodáci (1968)
Walk the line (2005)

2003/2004

Smradi (2002)
Fimfárum Jana Wericha (2002)
Ostře sledované vlaky (1966)
Pianista (2002)
West side story (1961)
Doba ledová (2002)

2005/2006

Povídky z kuchyně (2003)
Ray (2004)
Šup sem, šup tam (2003)
Král zlodějů (2004)
Romeo a Julie (1996)
Lásky jedné plavovlásky (1965)

2007/2008

Miss Potter (2006)
Ostře sledované vlaky (1966)
Šťastné a veselé (2005)
Nikdo nesmí chybět (1999)
Královna (2006)
Jízda (1994)

2008/2009

Once (2006)

U mě dobrý (2008)

Občan Havel (2007)

A tou nocí nevidím jedinou hvězdu(2004)

11. hodina (2007)

Královna Alžběta : Zlatý věk (2007)

2009/2010

Romance pro křídlovku (1966)

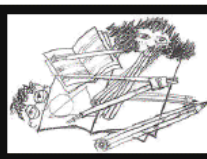
Mamma mia! (2008)

Petrolejové lampy (1971)

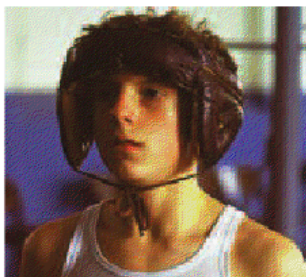
Billy Elliot (2000)

Kdopak by se vlka bál (2008)

KULTURA

Pokusy o recenze

Billy v tělocvičně

Billy Elliot

Billy je celkem normální kluk. Má jen jednu jedinou zvláštnost. Na rozdíl od jeho vrstevníků, kteří by se stále jen prali, Billy zbožňuje tanec. Jeho otec ho přihlásil do hodin boxu, ale Billyho tento sport nějak zvláštně neoslovil. Daleko více se mu líbily hodiny tance, které probíhaly ve stejné tělocvičně a ve stejný den. Učitelka tance si všimla, že Billy má zvláštní pohybové nadání a vyzvala ho, aby se k jejímu kroužku přidal. Billy tedy začal potají chodit do baletu a ne do boxu.

Po čase to však jeho otec zjistil a vůbec se s tím nechtěl smířit. Vůbec celá Billyho rodina byla zvláštní. Billy a jeho bratr přišli o matku, takže se o ně staral jejich otec, který byl momentálně ve stávce, tudíž přišli o peněz neměli. Otec si zkrátka myslel, že jeho syn udělá s boxem lepší kariéru než s baletem. To, že neměl pravdu, zjistil hned, jak Billyho uviděl poprvé tančovat. S jeho učitelkou baletu se domluvil, že se Billy pokusí dostat na školu baletu. Učitelka ho začala poctivě připravovat a jeho otec se s ním v den konkurzu vydal na školu do Londýna.

Billy byl na školu přijat a po několika letech se jeho otec a bratr vydali na Billyho představení, kde tančil v baletu Labutí jezero.

Autor: Kristýna Bušová, IX. C

Petrolejové lampy

Film Petrolejové lampy natočil režisér Juraj Herz podle románu Jaroslava Havlíčka. Stárnoucí dívka Štěpa se chce vdát. Lidé o ni však nemají zájem díky její neblahé pověsti. Než by se měla stát starou pannou, provdá se za

na první pohled milého vojáka. Za nějaký čas vyjde najevo, že Štěpin manžel trpí závažnou pohlavní chorobou. Film tu ukazuje jednotlivá stádia této nemoci. Štěpa se o svého manžela pečlivě stará, i když je vystavena velkému posměchu svého okolí. Film obsahuje mnoho dramatických scén, které jsou ve větší míře snesitelné pouze pro silnější povahy. Ke konci filmu Štěpin manžel umírá a Štěpě začíná nová fáze života, kdy se musí ve všem spolehnout sama na sebe.

Herecké výkony Ivy Janžurové a Petra Čepka jsou v tomto filmu velmi dobré. Jde o zkušené herce, kteří mají vícero úspěchů, hlavně v komediích. Myslím si, že pro tak vynikající herce, jako jsou Iva Janžurová nebo Petr Čepka, je tento film škoda. Ve filmu je násilí a spousta přehnaných výstřelků. Jsem rád, že jsem tento film poznal, ale podruhé bych ho vidět nechtěl.

Autor: Jiří Mirovský, IX. C

Sněhurka a sedm trpaslíků

2. března jsme v divadle Pasáž viděli Sněhurku a sedm trpaslíků.

Moc se mi líbilo, jak zahráli trpaslíky. Trpaslíci byli legrační tým, že měli masky s vousy a velké legrační boty. Hned jsem poznala, že v těch botách klečí, aby byli menší. Tak se mi líbilo, že tato Sněhurka byla trochu jiná, než ji známe z knížky.

Vůbec se mi nelíbil princ (byl takový divný). A nelíbila se mi ta velká straka

(skoro všemu se smála a někdy se přeflekla). Taky jsem poznala, že písničky nezpívali oni, ale vždy to jen pustili a herci otevřeli pusu. Nelíbilo se mi taky, že mluvili potichu. Nejlepší postava: Trpaslík Šmudla. Nejhorší postava: Princ. Divadlo bylo hezké.

Michaela Průvková, V. A

Včera jsme byli v třebešském divadle na divadelním představení Sněhurka a sedm trpaslíků. Ze začátku se mi to moc nelíbilo. Pořád tam zpívali a tancovali. Ale když přišli trpaslíci, hned se to změnilo. Princ potkal Šmudlu a nechtěl mu věřit, že je trpaslík. Když Sněhurka bydlela u trpaslíků, jejich život se hned změnil. Sněhurka je nutila uklízet si a umývat se. Nejvíce se mi líbili trpaslíci. A zejména královna. Toto představení se mi líbilo.

Šimon Dolák, V. A

Ilustrační foto

